

**ЗМІСТ, ФОРМИ Й МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ
КАР'ЄРНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Івано-Франківськ
«НАІР»
2025

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ, ЗАГАЛЬНОЇ
ТА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ**

**ЗМІСТ, ФОРМИ Й МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ
КАР'ЄРНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК**

**Івано-Франківськ
«НАІР»
2025**

УДК 373.1.02, 373.5.048:331.548](477)

З 69

DOI <https://doi.org/10.32405/978-617-8768-04-1-2025-76>

Рекомендовано до друку

Вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України

(протокол № 8 від 26 червня 2025 р.)

Рецензенти:

Ігнатович Олена Михайлівна, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу психології праці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України;

Литовченко Олена Віталіївна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України.

З 69

Зміст, форми й методи формування кар'єрної спрямованості в учнів закладів загальної середньої освіти: методичний посібник / З. В. Охріменко, О. Л. Морін, В. В. Сіпій, І. І. Ткачук, А. М. Шевенко; за ред. З. В. Охріменко. Івано-Франківськ: НАІР, 2025. 76 с.

ISBN 978-617-8768-04-1

Методичний посібник підготовлено співробітниками відділу виховного проектування Інституту проблем виховання НАПН України (керівник: Охріменко З.В., кандидат педагогічних наук) в межах наукового дослідження «Формування кар'єрної спрямованості в учнів закладів загальної середньої освіти в умовах Нової української школи» (2023-2025 рр.). Державний реєстраційний номер теми: 0123U100706

У посібнику представлено форми і методи, зміст яких спрямований на усвідомлення системи знань, практичне засвоєння та розвиток навичок і компетенцій у кар'єрному становленні здобувачів освіти, які передбачають активну взаємодію здобувачів освіти з педагогічним працівником та відпрацювання отриманих знань на практиці.

Для науковців, учителів, педагогів, усіх працівників освітньої галузі.

УДК 373.1.02, 373.5.048:331.548](477)

ISBN 978-617-8768-04-1

© Інститут проблем виховання, 2025

© Авторський колектив, 2025

ЗМІСТ

Передмова (Охріменко З.В.)	4
Активізуючий профорієнтаційний метод допомоги у здійсненні профільного або професійного самовизначення (для учнів 9-го класу ЗЗСО) (Ткачук І.І., Охріменко З.В.)	8
Тренінг «Soft skills – основа професійної компетентності» (Охріменко З.В.)	15
Тренінг «Кар'єра в STEM професіях» (Охріменко З.В., Сіпій В.В.)	27
Коучингові інструменти у роботі психологічної служби закладів загальної середньої освіти (Шевенко А.М.)	37
Тренінг «Моя майбутня кар'єра» (Охріменко З.В., Морін О.Л.)	41
Навчальна програма курсу за вибором «Кроки у кар'єрному становленні. Вибір профілю навчання» для здобувачів базової середньої освіти 9–х класів загальноосвітніх навчальних закладів (Морін О.Л.)	55

ПЕРЕДМОВА

В умовах реформи Нова українська школа (НУШ) об'єктивними вимогами до результатів освітнього процесу є виховання активної особистості, здатної до успішного і продуктивного життя (в тому числі і професійного) в умовах мінливого світу. Саме тому зростає роль наукового практико-орієнтованого забезпечення процесу формування кар'єрної спрямованості здобувачів освіти, спрямованого на уміння визначати навчальні і кар'єрні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-кар'єрну траєкторію, оцінювати власні результати навчання і діяльності, орієнтуватися на ринку праці, саморозвиватися впродовж життя.

Методичний посібник містить опис практико-орієнтованих заходів профорієнтаційного спрямування, які можна застосовувати як у комплексі, так і окремими складовими для забезпечення процесу формування кар'єрної спрямованості здобувачів освіти.

Складовими методичного посібника є:

1. Активізуючий профорієнтаційний метод допомоги у здійсненні профільного або професійного самовизначення (для учнів 9-го класу ЗЗСО), автори Ткачук І.І. і Охріменко З.В.

Запропонований активізуючий профорієнтаційний метод є ефективним інструментом психолого-педагогічної підтримки учнів 9-х класів закладів загальної середньої освіти, які перебувають у процесі вибору подальшої освітньої або професійної траєкторії. Метод особливо доцільно застосовувати у випадках, коли здобувач освіти вагається між продовженням академічного навчання (у ліцеї) чи здобуттям першої професії у закладі професійної (професійно-технічної) освіти, або ж потребує підтвердження правильності вже прийнятого рішення щодо майбутнього напрямку професіогенезу.

Зміст профорієнтаційного методу спрямований на активізацію внутрішніх ресурсів учнів через поєднання теоретичних знань із практичними рефлексивними діями. Підґрунтям запропонованого методу є розроблена І. Бехом методологія «Рефлексивного методу», яка акцентує увагу на внутрішньому осмисленні особистісного вибору, мотивацій, цінностей і реалістичному баченні свого майбутнього.

Очікуваним результатом є прийняття здобувачами освіти зваженого, особистісно значущого рішення щодо одного з можливих шляхів подальшого кар'єрного розвитку – академічного або професійного. Метод може бути використаний як елемент курсу профорієнтаційного спрямування, складова тренінгових програм, консультацій або як інструмент супроводу у процесі освітнього самовизначення.

2. Тренінг «Soft skills – основа професійної компетентності», автор Охріменко З.В.

Тренінг призначений для учнів 9–11 класів і спрямований на розвиток універсальних навичок (soft skills), що є ключовими для успішної професійної самореалізації. Програма включає сім інтерактивних занять тривалістю 60–90 хвилин, з акцентом на розвиток комунікативних умінь та навичок командної

взаємодії – компетентностей, визначених міжнародними дослідженнями як найважливіші для фахівця XXI століття. Учасники тренінгу ознайомляться з роллю soft skills у кар'єрному становленні, розвиватимуть соціально-комунікативний потенціал і рефлексивні вміння, а також створять особисте портфоліо, що допоможе краще усвідомити свої цілі, досягнення і професійні орієнтири.

2. Тренінг «Кар'єра в STEM професіях» (Охріменко З.В., Сіпій В.В.).

Тренінг розроблено з метою формування у здобувачів освіти цілісного уявлення про особливості професій у галузі STEM (наука, технології, інженерія, математика), розвитку навичок планування й побудови власної професійної траєкторії в цих напрямках. Програма тренінгу сприяє усвідомленню учнями власних інтересів, здібностей і потенціалу, що є основою для формування індивідуальної кар'єрної спрямованості. Учасники набудуть практичний досвід у прийнятті рішень щодо вибору професії, розвинути гнучкі (наскрізні) навички, які відповідають ключовим компетентностям, визначеним у концепції «Нова українська школа».

Однією з ключових переваг тренінгу є його орієнтація на інтеграцію особистісного розвитку з вимогами сучасного ринку праці у сфері STEM, що підсилює мотивацію учнів до активного професійного самовизначення. Тренінг призначений для учнів 9–11-х класів, які навчаються за STEM-орієнтованими освітніми програмами та перебувають на початковому етапі побудови власної кар'єри у відповідних галузях.

3. Коучингові інструменти у роботі психологічної служби закладів загальної середньої освіти (Шевенко А.М.)

У параграфі розглядається інтеграція коучингових підходів у діяльність психологічної служби закладів загальної середньої освіти, зокрема з метою надання ефективних профорієнтаційних послуг учням 7–9 класів (віком 12–15 років) у контексті Нової української школи. Коучинг позиціонується як проактивна та ресурсна модель підтримки, що сприяє особистісному розвитку, розкриттю внутрішнього потенціалу, формуванню відповідальності, самостійності й психологічної стійкості учнів. Визначено основні принципи коучингового підходу в освіті: орієнтація на майбутнє, партнерство, активне слухання, стимулювання рефлексії та прийняття відповідальності клієнтом за власні рішення.

Особливу увагу приділено напрямкам використання коучингу для формування кар'єрної спрямованості: постановка цілей, стратегічне планування, робота з цінностями та інтересами, розвиток самосвідомості та подолання внутрішніх обмежень. Наведено ефективні коучингові інструменти, як-от модель GROW, SWOT-аналіз, шкалювання, «Колесо кар'єри», техніки візуалізації та «сильні запитання», що дозволяють адаптувати підтримку до індивідуальних потреб учнів.

У підсумку, кар'єрний коучинг розглядається як інноваційний метод роботи психолога, який допомагає учням не лише орієнтуватися у світі професій, а й навчитися усвідомлено формувати власну кар'єрну траєкторію, спираючись на внутрішній потенціал і цінності.

4. Навчальна програма курсу за вибором «Кроки у кар'єрному становленні. Вибір профілю навчання» для здобувачів базової середньої освіти 9–х класів загальноосвітніх навчальних закладів, автор Морін О.Л.

Навчальна програма курсу «Кроки у кар'єрному становленні. Вибір профілю навчання» розроблена для учнів 9-х класів і спрямована на формування кар'єрної спрямованості та усвідомлення власної освітньої і професійної траєкторії в умовах реформи «Нова українська школа». Курс актуалізує питання свідомого вибору профілю навчання як основи подальшого професійного розвитку, що є особливо важливим на етапі переходу від базової до профільної середньої освіти.

Програма передбачає ознайомлення учнів із роллю професійної діяльності в житті людини, вимогами сучасного ринку праці, можливостями побудови індивідуальної освітньої траєкторії. Особлива увага приділяється важливості урахування власних здібностей, інтересів, цінностей та універсальних навичок, необхідних для успішної самореалізації в майбутньому.

Курс має міжпредметний характер і складається з трьох змістовних блоків: інформативно-просвітницького, діагностично-консультативного та прогностичного (рефлексивного). Протягом дев'яти навчальних годин учні залучаються до активної профорієнтаційної роботи, що включає самоаналіз, консультації, планування майбутнього, а також практичне осмислення понять «кар'єра», «освітня траєкторія», «професійний план», «професійний ідеал».

Курс може викладатися як самостійна навчальна дисципліна або інтегруватися у профільні предмети старшої школи, а також використовуватись у межах профорієнтаційних заходів – тренінгів, вебінарів, екскурсій, конференцій тощо.

5. Тренінг «Моя майбутня кар'єра», автори Охріменко З.В., Морін О.Л.

Мета тренінгу – сформувати в учасників навички свідомого професійного самовизначення, що є необхідною умовою ефективного і гармонійного кар'єрного становлення особистості в умовах постійних змін ринку праці. Програма тренінгу створена з урахуванням актуальних викликів освітньої реформи, яка вимагає від здобувачів освіти вміння не лише обирати профіль навчання, а й пов'язувати його з майбутньою професійною діяльністю.

У межах тренінгу учасники матимуть змогу не лише розширити знання про ринок праці, поняття кар'єри, професійного успіху, професійних ідеалів та орієнтирів, а й глибше усвідомити власні індивідуальні особливості, інтереси, цінності та потенціал. Особлива увага приділяється розвитку рефлексивних умінь, навичок самопізнання, самоаналізу, самооцінки, а також формуванню емоційно-ціннісного ставлення до побудови особистісного та професійного майбутнього. Такий підхід сприяє більш усвідомленому, відповідальному й ціннісно вмотивованому вибору професійної траєкторії.

Тренінг складається з семи послідовних занять тривалістю 60–90 хвилин кожне. У структурі кожного заняття поєднано теоретичний блок, практичні завдання, домашні вправи, а також додаткові активності для формування довірчої атмосфери, активізації учасників та формування ефективної групової взаємодії. Основними методами роботи є міні-лекції з елементами дискусії,

групові обговорення, інтерактивні вправи та психологічні техніки. Така побудова забезпечує залучення когнітивного, емоційного, ціннісного й поведінкового компонентів особистості, що відповідає принципам компонентно-процесуальної моделі свідомого засвоєння духовних цінностей (І. Бех).

Однією з ключових переваг тренінгу є практична спрямованість запропонованих методик, які легко адаптувати до особистого досвіду учасників і використовувати у подальшому для самостійної роботи над кар'єрним розвитком. Результатом участі у тренінгу є зростання внутрішньої мотивації до професійного самовизначення, розвиток рефлексивної культури, формування навичок прийняття відповідальних рішень щодо власного професійного шляху. Участь у тренінгу – це крок до осмисленої побудови кар'єри, яка ґрунтується на глибокому розумінні себе та сучасного світу професій.

Зорина ОХРИМЕНКО

АКТИВІЗУЮЧИЙ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИЙ МЕТОД **допомоги у здійсненні профільного або професійного самовизначення** **(для учнів 9-го класу ЗЗСО)**

***Анотація.** Активізуючий профорієнтаційний метод допомоги у здійсненні профільного або професійного самовизначення (для учнів 9-го класу ЗЗСО) може застосовуватися у випадку, коли учень 9-го (8-го класу) вагається у конкретному виборі напрямку подальшого професіогенезу (продовження академічної освіти або вибір першої професії у ЗПО), або для підтвердження правильності вибору. Умовою ефективного проведення зазначеної методики є сформований (або частково сформований професійний план). Активізуючий профорієнтаційний метод включає в себе теоретичну і практичну частини, базується на методології «Рефлексивного методу» (І. Бех). Очікуваний результат: прийняття рішення учнем (ученицею) стосовно одного з напрямків подальшого кар'єрного становлення.*

Актуальність. Здійснення учнями і ученицями після закінчення 9 класу кроків у власному професіогенезі є об'єктивно заданою вимогою відповідно до стандартів НУШ. Адже після 9 класу потрібно буде чітко визначитись чи отримувати першу професію у закладах професійно-технічної освіти або продовжувати навчання у старшій профільній школі за обраним профілем навчання, з орієнтацією на вступ у ВНЗ відповідної спеціалізації. Отже, учню (учениці) потрібно усвідомлено обрати один із двох варіантів: або навчання в профільному класі або навчання в закладі професійної (професійно-технічної) освіти.

Для того щоб здійснити оптимальний вибір бажано володіти навичками прийняття рішень. Це надзвичайно складно для учнів старшого підліткового віку, адже вони ще не мають суттєвого життєвого досвіду і відповідно, досвіду трудової діяльності. Таким чином, можемо констатувати, що є ряд протиріч, які учень має вирішити. І вирішити дуже швидко, тому що феномен відкладеного в часі професійного самовизначення об'єктивно буде унеможливлений.

Відповідно до викладеного, важливою є розробка психолого-педагогічного інструментарію, який вузько спрямований на запит учня, має конкретну мету і очікуваний результат, базується на особистісно-орієнтованій парадигмі і відповідає таким вимогам: діалогічність, наукова аргументованість, результативність, короткочасність.

В контексті зазначеного активізуючий профорієнтаційний метод ми

розглядаємо як спосіб взаємодії суб'єктів освітнього процесу, який спрямований на надання допомоги в конкретному виборі й ухваленні рішення або підтвердженні вже зробленого вибору.

Завданнями активізуючого профорієнтаційного методу є:

1. Аналіз та самоаналіз учнями (ученицями) ситуації власного професійного самовизначення;
2. Оволодіння навичками здійснення оптимального вибору у плануванні кар'єри;
3. Уточнення професійного плану;
4. Активізація самопізнання, самоусвідомлення.

Науково-методичним підґрунтям розробленого активізуючого профорієнтаційного методу є «Рефлексивний метод» (розроблений І. Бехом), а саме Методика «Я-виклик», яка спрямована на окреслення алгоритму взаємодії між дорослим і дитиною, за якого підростаюча особистість «хотітиме і умітиме володарювати над собою». Суть методики «Я виклик» полягає у розгляді вихованцем свого Я в конкретних цінностях. Лише в цьому випадку, підкреслює І. Бех, цінність стає мотивом до реального вчинку. Саме в такому випадку особистість самостверджується у власному виборі і відбувається її особистий розвиток. Отже, сам по собі вибір не спонукає особистість до особистого і професійного саморозвитку.

Таким чином, ціннісно-професійний вибір відбувається від усвідомлення тих цінностей якими учень володіє до тих, якими має опанувати.

Умовами реалізації рефлексивних методів є:

1. Зв'язок з реальним життям людини.
2. Активний вплив передбачає вивчення особистості та має враховувати її потреби, настанови тощо
3. Взаємодія будується на суб'єкт-суб'єктних відносинах.

Основна перевага рефлексивних методів полягає в тому, що старшокласник стає суб'єктом власної профорієнтаційної діяльності, він отримує інструмент за допомогою якого може вирішувати задачі власного

професійного становлення самостійно.

Очікуваний результат: прийняття рішення учнем (ученицею) стосовно одного з напрямків подальшого кар'єрного становлення

Активізуючий профорієнтаційний метод

Інформація для учня:

Кожна людина робить дуже багато виборів впродовж життя. Навіть, кожного дня ми обираємо який одяг одягнути, кому зателефонувати, куди піти тощо. Як правило, такі вибори здійснюються ситуативно і є в більшій мірі емоційними (хочу-нехочу). Натомість є вибори, які надзвичайно важливі для людини, адже вони впливають на її долю. Наприклад: вибір місця проживання, вибір професії, вибір партнера для сімейного життя.

Будь який вибір достатньо енергозатратний. Саме тому, щоб зекономити час на вибір одягу, іноді сучасні фахівці (якщо дозволяє дрес код) носять на роботу майже однаковий одяг (наприклад, джинси і футболки). Також, суттєво допомагають знизити рівень когнітивного навантаження, яке обумовлене необхідністю прийняти рішення, звички і режим дня.

Якщо мова іде про доленосний вибір, то тут окреслені вище варіанти не підійдуть. Адже, потрібно врахувати багато складових і передбачити майбутні наслідки, взяти відповідальність за них. Таким чином, вибір напрямку подальшого кар'єрного шляху має бути усвідомленим, обґрунтованим, раціональним, відповідальним. Це не означає, що прийнятий вибір є остаточним. Він може видозмінюватися, доповнюватися тощо. Однак, прийняття рішення суттєво знижує рівень психологічної напруги. Гарним індикатором вірно прийнятого рішення є відчуття радості, полегшення.

Профорієнтаційний вибір має ґрунтуватися на:

- усвідомленні своїх інтересів, цінностей, схильностей, здібностей, можливостей;
- інформованості про майбутню професію або профіль навчання;
- знаннях особливостей ринку праці;

- врахуванні позиції батьків, друзів, порад психолога і учителів;
- наявності певної програми дій по вибору й досягненню професійних цілей.

Тобто підґрунтям ефективного вибору напрямку подальшого кар'єрного становлення учнем (ученицею) 9 класу є сформована професійна перспектива.

Умови оптимального вибору:

1. Має бути декілька альтернатив (варіантів);
2. Обґрунтований вибір пов'язаний з домінуючими цінностями, (відчуттям привабливості);
3. Орієнтація на результат (знання, що саме ти хочеш отримати).
4. При прийнятті рішення людина бере на себе передбачувані ризики і відповідальність за наслідки.

Для того, щоб здійснити оптимальний вибір важливо знати етапи прийняття рішення.

Виокремлюють такі етапи раціонального вибору

1. Визначення цілей («Хочу»).
2. Виокремлення проблеми (ситуації).
3. Одержання необхідної інформації
4. Виявлення і оцінка можливих альтернатив.
5. Прийняття рішення (вибір).
6. Розробка заходів на виконання рішення
7. Оцінка результативності

Алгоритм прийняття рішення (практична частина)

Крок I. Визначення суб'єктивної значущості цінностей

Завдання для учня (учениці). Пропишіть будь ласка що для вас важливо у майбутньому професійному житті. Нижче наведені варіанти відповідей (таб. 1).

Потрібно проранжувати запропоновані варіанти від 1 до 5. Якщо опція дуже важлива, то їй присвоюється ранг 5, якщо не важлива – 1. Потім окремо виписати опції з найбільшим рангом.

Таким чином можна виокремити які професійні цінності є саме для вас

Таблиця 1

Висока заробітна плата	
Гарні умови праці	
Дружній колектив, робота в команді	
Можливість виявляти творчість, креативність	
Можливість подорожувати	
Можливість працювати наодинці	
Можливість працювати дистанційно	
Розташування місця роботи не далеко від дому	
Можливість кар'єрного просування	
Статусність професії, престижність	
Затребуваність на ринку праці	
Гнучкий графік	
Можливість самореалізуватися	

Для того, щоб учню (учениці) краще усвідомити свої професійно-ціннісні орієнтації, можна провести методику «Я через десять років». Суть методики полягає в тому, що учню (учениці) потрібно описати своє життя через 10 років: умови в яких він (вона) перебуває, режим дня, з чого розпочинається ранок, як проходять вихідні дні, хто поряд тощо. Метою методики є, по перше, виокремлення суб'єктивних ціннісних орієнтацій, а по друге, усвідомлення того, що людина обирає не професію, а стиль життя.

Крок II. Вербалізація проблемної ситуації. Психолог проговорює учню (учениці), що об'єктивною вимогою після закінчення 9-го класу є вибір одного із напрямків подальшого шляху: або продовження навчання з вибором конкретного профілю навчання в профільній

школі, або вибір закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Крок III. Окреслення альтернативних виборів з конкретизацією профілю навчання або спеціалізації закладу професійної (професійно-технічної) освіти з визначенням сфери майбутньої професійної діяльності.

Крок VI. Прописування очікуваного результату, як наслідку здійсненого вибору (що я отримаю в результаті)

Наприклад:

<i>Альтернативні варіанти</i>	<i>Результат</i>
<i>Вступ до закладу професійної (професійно-технічної) освіти</i>	● Отримання професії (хард скилз). ● Суб'єкт ринку праці. ● Отримання стипендії. ● Нове коло спілкування. ● Формування професійної ідентичності. ● Отримання досвіду професійної діяльності, поглиблення софтскилз. ● Можливість продовжити освіту у ВНЗ або започаткувати власну справу.
<i>Продовження навчання у профільному класі</i>	● Поглиблення рівня знань з профільних предметів. ● Можливість зосередитись на тому змісті предметів, які більше подобаються. ● Можливість проводити наукові дослідження з профільних предметів. ● Знаходження в колі однодумців. ● Можливість приймати участь у олімпіадах тощо з профільних предметів. ● Можливість продовжити освіту в ВНЗ.

Крок V. Прописати переваги і недоліки вибору по кожному альтернативному варіанту. Наприклад, близькість-віддаленість приміщення для навчання від дому; зміна місця проживання (проживання в гуртожитку), менше-більше можливостей спілкування з друзями, наявність вільного часу тощо.

Крок VI. Співвіднести Крок I і Крок IV. Учні (учениці) потрібно дати відповідь на питання: «Чи допоможе мені цей варіант

досягнути мої професійні цінності?». Це дасть змогу проаналізувати чи результат здійсненого вибору допоможе досягнути суб'єктивно значущих цінностей чи ні. Якщо простежується узгодженість, можна вважати вибір обґрунтованим.

Якщо є певна неузгодженість потрібно визначити фактори, які перешкоджають або уповільнюють прийняття рішення. *Наприклад: друзі і батьки мають різні точки зору, щодо подальшого професійного майбутнього; є певні побоювання, сумніви тощо, не достатньо інформації.*

ТРЕНІНГ

«Soft skills – основа професійної компетентності».

***Анотація.** Універсальні навички (soft skills) є одним із найпоширеніших запитів роботодавців на сучасному ринку праці. Одним із найефективніших засобів формування soft skills є тренінг, як форма інтерактивної взаємодії. Метою тренінгу «Soft skills – основа професійної компетентності» є формування системи знань про універсальні компетентності, важливі у кар'єрному становленні фахівця; активізація соціально-комунікативного потенціалу особистості; розвиток рефлексивних процесів. Тренінг призначений для учнів 9-11 закладів загальної середньої освіти.*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На сучасному ринку праці окрім професійних компетенцій надзвичайно цінуються такі універсальні навички і вміння, як: нетворкінг, здатність креативно мислити, тайм менеджмент, навички комунікації, керування проектами, командоутворення, навички саморозвитку та прийняття рішень. Без згадки про них сьогодні не обходиться майже жодне оголошення про найм на роботу. Чим вища посада, тим більші вимоги.

Отже, універсальні навички (soft skills) є одним із найпоширеніших запитів роботодавців. Зазначене пов'язане з тим, що soft skills важливі для успішного виконання будь-якої професійної діяльності, дозволяють швидко адаптуватися до нових умов і вирішувати нестандартні задачі, а також сприяють особистісному і професійному саморозвитку.

Для розвитку soft skills не існує спеціальних курсів чи закладів освіти. Вони формуються у людини протягом життя, під впливом виховання та життєвого досвіду, цілеспрямовано розвиваються на тренінгах. Проблема полягає в тому, що підростаюча молодь, як суб'єкт ринку праці, частіш всього має досвід соціальної взаємодії обмежений умовами навчання в закладах освіти. А роботодавці хочуть бачити потенційного працівника, як повноцінного носія розвинених універсальних навичок.

В Концепції «Нова українська школа» наголошується на важливості формування універсальних компетенцій, необхідних для успішного життя в сучасному світі, в тому числі професійної самореалізації. Однак на практиці безпосередня реалізація виховного аспекту освітнього процесу в умовах

сьогодення дещо утруднена. Адже ефективний розвиток «soft skills» відбувається за умов активної участі здобувачів освіти у різноманітних заходах, зміст яких спрямований на самопізнання, самоусвідомлення, пізнання інших, вміння взаємодіяти, комунікувати.

Викладене вище обумовлює актуальність тренінгу «Soft skills – основа професійної компетентності», метою якого є: формування універсальних компетентностей важливих для професійного і кар'єрного становлення, активізація соціально-комунікативного потенціалу особистості, розвиток рефлексивних процесів.

Мета тренінгу конкретизується в таких завданнях:

- поглиблення системи знань про універсальні компетентності та їх роль у кар'єрному становленні сучасних фахівців;
- усвідомлення учнем своїх можливостей та особливостей;
- активізація процесів самопізнання, самоусвідомлення, саморозвитку;
- формування універсальних навичок;

Зміст тренінгу спрямований на теоретичне ознайомлення і практичне вправлення учнів з соціальних навичок, навичок саморозвитку, підприємницьких навичок, навичок управління; отримання досвіду соціальної взаємодії; застосування ефективних комунікативних стратегій, формування освітньої і кар'єрної траєкторії.

Структура тренінгу включає теоретичну, практичну частину і домашнє завдання. Таким чином зростає ефективність тренінгу, через постійну зануреність у навчальний процес тренінгу і активізацію рефлексивних процесів.

Тренінг «Soft skills – основа професійної компетентності» розрахований на сім занять по 45-60 хвилин (але зважаючи на особливості групи можливі варіанти скорочення або доповнення програми).

Тренінг «Soft skills – основа професійної компетентності» призначений для учнів 9-11 класів закладів загальної середньої освіти, здобувачів освіти ресурсних центрів.

СТРУКТУРА ТРЕНІНГУ

№ з/п	Тема заняття	Зміст заняття	Орієнтовна тривалість, хв.
1	2	3	4
I.	Навички і вміння важливі для сучасного фахівця	Вступне слово «Інформування учасників про особливості тренінгу «Soft skills – основа професійної компетентності».	10
		Обговорення очікувань та запитів учасників групи.	5
		Прийняття правил у групі.	5
		Міні лекція з елементами дискусії «Важливість soft skills».	10
		Вправа «Важливість soft skills для мене»	15
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	10
II.	Комунікативні вміння і навички	Вправа на налагодження взаємодії.	5
		Вступне слово. Рефлексія домашнього завдання	10
		Інформаційне повідомлення «Комунікативні вміння і навички»	10
		Вправа «Чарівні окуляри»	15
		Інформаційне повідомлення «Правила для компліментів» з елементами дискусії.	15
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	7
III.	Навички роботи в команді (1)	Вправа на налаштування на взаємодію.	5
		Вступне слово. Рефлексія домашнього завдання	10
		Інформаційне повідомлення «Навички ефективного спілкування»	10
		Вправа «Бесіда»	15
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	10
VI	Навички роботи в команді (2)	Вправа на налаштування на взаємодію.	5
		Вступне слово. Рефлексія домашнього завдання	10
		Повідомлення «Навички роботи в команді»	10
		Техніка «Малюнок по колу»	30
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	5
V.	Навички роботи в команді (3)	Вправа на налаштування на взаємодію.	5
		Вступне слово. Рефлексія домашнього завдання	5
		Інформаційне повідомлення «Конфлікт та його наслідки для трудового колективу»	10
		Вправа «Ефективні шляхи розв'язання конфліктних ситуацій»	10
		Техніка «Будинок в якому нам добре»	30
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	5
VI.	Навички самоуправління	Вправа на налаштування на взаємодію	5
		Вступне слово. Рефлексія домашнього завдання	10

1	2	3	4
		Інформаційне повідомлення «Роль дисципліни і самоконтролю в ефективній професійній діяльності»	15
		Вправа «Планування як навичка самоуправління»	20
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	5
VII.	Підсумкова зустріч	Вправа на налаштування на взаємодію.	5
		Вступне слово. Рефлексія домашнього завдання	10
		Міні лекція з елементами дискусії «Час навчання в школі – найкращий для вправлення у soft skills».	15
		Вправа «Наші квіти»	30
		Підбиття підсумків. Рекомендації для учасників	5

ПРОГРАМА ТРЕНІНГУ

«Soft skills – основа професійної компетентності»

№ з/п	Тема заняття	Мета заняття	Очікуваний результат з боку учасників
1	2	3	4
I.	Навички і вміння важливі для сучасного фахівця	1. Налаштування на роботу у тренінговій групі. 2. Ознайомлення учасників з переліком універсальних навичок і вмінь та їх роллю в кар'єрному становленні фахівця. 3. Активізація процесу професійного самовизначення	Виявляють готовність до групової взаємодії у запропонованому тренінгу. Усвідомлюють важливість універсальних навичок і вмінь для майбутньої професійної діяльності. Опановують навичку самоаналізу та самопізнання
II.	Комунікативні вміння і навички	1. Ознайомлення учасників з сутністю комунікативних вмінь і навичок. 2. Ознайомлення з особливостями професійного спілкування. 3. Активізація процесів самоаналізу, самопізнання, самооцінки.	Усвідомлюють зміст поняття «комунікативні навички». Розпізнають різні стилі спілкування. Опановують навички ефективного спілкування.
III.	Навички роботи в команді (1)	1. Ознайомлення учасників з переліком навичок, важливих для ефективної групової роботи. 2. Ознайомлення учасників з правилами ефективного спілкування. 2. Активізація процесів самоаналізу, самопізнання, самооцінки, прагнення до	Усвідомлення правил ефективного спілкування. Опанування навичками ефективного встановлення контакту

1	2	3	4
		самовдосконалення.	
IV.	Навички роботи в команді (2)	1. Ознайомлення учасників зі змістом навичок роботи в команді. 2. Ознайомлення з важливістю розвинутого соціального інтелекту для командної роботи. 3. Активізація процесів самоаналізу, самопізнання, самооцінки.	Усвідомлення змісту навичок роботи в команді. Оволодіння навичками співпраці. Оволодіння навичками вирішення конфліктів.
V.	Навички роботи в команді (3)	1. Ознайомлення учасників з стратегіями ефективного розв'язання конфліктів в колективі. 2. Активізація самоаналізу поведінки в конфліктній ситуації 3. Розвиток навичок співпраці, конструктивної конкуренції.	Усвідомлення важливості конструктивного вирішення конфліктів в колективі Опанування навичками самоаналізу, співпраці і конструктивної конкуренції
VI.	Навички самоуправління	1. Ознайомлення учасників з навичками самоуправління. 2. Ознайомлення з значенням дисципліни і самоконтролю в ефективній професійній діяльності 3. Розвиток навичок планування..	Усвідомлення значення дисципліни і самоконтролю в ефективній професійній діяльності Опанування навичками планування
VII.	Підсумкова зустріч	1. Ознайомлення учасників з важливістю саморозвитку soft skills 2. Активізація рефлексивних процесів. 3. Відчуття єдності і успіху в командній роботі 4. Налаштування на подальше самостійне відпрацьовування soft skills.	Усвідомлення важливості саморозвитку soft skills Опанування навичками командної роботи Виявлення готовності до самостійного відпрацьовування . soft skills

Додаток

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ЗАНЯТТЯ ТРЕНІНГУ

Тема I. Навички і вміння важливі для сучасного фахівця

1. Вступне слово.

«Інформування учасників про особливості тренінгу «Soft skills – основа професійної компетентності». (Бажано роздати учасникам програму тренінгу, або розмістити на видному місці). Ведучий: «Шановні учасники, ми

розпочинаємо тренінг «Soft skills – основа професійної компетентності». На заняттях тренінгу ви більш детально познайомитеся з конкретними універсальними компетенціями; дізнаєтесь чому вони так важливі у ефективній професійній діяльності; зможете потренуватися з метою їх формування; краще усвідомите власні інтереси, бажання, ціннісні орієнтації.

Усього ми плануємо провести сім занять, тривалістю кожне 60-90 хв. На заняттях тренінгу основний акцент буде приділено розширенню репертуару комунікативних навичок і навичок роботи в команді. Адже за результатами досліджень Програми освітнього альянсу «Партнерство з навчання у XXI столітті», саме ці навички визначено як одні із ключових, необхідних для успішної професійної діяльності в будь-якій сфері. Крім того, навичка роботи в команді – одна із навичок, що враховуються у всіх ключових компетентностях для навчання протягом життя, визначених Європейським Союзом. Перше заняття буде присвячено узагальненому знайомству з універсальними вміннями і навичками, важливими для успішної професійної діяльності і побудові кар'єри. В процесі проходження занять тренінгу, ви будете отримувати роздатковий матеріал для заповнення. Раджу вам зберігати всі матеріали у вигляді портфоліо. Періодично ви зможете доповнювати їх, видозмінювати інформацію у разі необхідності. Потім з часом аналізуючи ці матеріали ви зможете краще усвідомити ваші бажання, досягнення, визначити або уточнити вектор професійного саморозвитку».

2. Обговорення очікувань та запитів учасників групи.

Ведучий: «Поділіться будь ласка, чи важлива для вас участь у даному тренінгу, і що ви очікуєте отримати від участі у ньому. (Важливо, щоб висловилися усі учасники тренінгу). Можливо, ви хотіли б приділити увагу ще якимсь темам пов'язаним з вашим професійним становленням? Дякую». (Бажано взяти до уваги відповіді учнів і прокоментувати їх).

3. Прийняття правил у групі.

Ведучий: «Для того щоб наша з вами робота була плідною, корисною для кожного та результативною нам потрібно ефективно взаємодіяти. Давайте

подумаємо, які умови нам для цього потрібні. Я пропоную прийняти ряд правил взаємодії у групі, якими ми будемо керуватися. Правила заздалегідь записуються на фліп-чарті та після прийняття групою, закріплюються на видному місці.

Список правил:

- 1) уважно слухати один одного;
- 2) не перебивати мовця;
- 3) поважати думку один одного;
- 4) виявляти активність;
- 5) правило «стоп»;
- 6) «Я – висловлювання»;
- 7) інше ...»

4. Міні лекція з елементами дискусії «Важливість soft skills».

Ведучий: «Донедавна головним критерієм, на який роботодавці звертали увагу під час пошуку співробітників, була вузька професійна спеціалізація пошукачів роботи. Однак, сьогодні роботодавці чітко розділяють якості працівників на дві групи: «hard skills» і «soft skills».

До групи «hard skills» («жорсткі навички») відносять професійні технічні вміння, які легко можна продемонструвати, відстежити та виміряти; «soft skills» («м'які навички») або їх ще називають гучки, надпрофесійні, універсальні навички, – це навички в яких виявляються особистісні якості працівника. Їх важко виявляти, безпосередньо визначати, перевірити, наочно демонструвати.

Навички – це дія, сформована шляхом повторення (вправляння), яка характеризується високим ступенем оволодіння. Тобто, на рівні навиків людина діє автоматично, не замислюючись над тим, що і як потрібно робити, тоді як уміння, на відміну від навиків, завжди потребує активної інтелектуальної діяльності.

За даними чисельних досліджень, професійну успішність визначають саме «soft skills». Адже, цілий ряд професійних обов'язків, які раніше виконували люди, зараз виконують роботи або інша техніка. Наприклад:

самообслуговування на касах супермаркетів, приготування кави у кав'ярнях тощо. Учасники, наведіть відомі вам приклади заміни людської праці на роботизовану. Все це приклади вияву hard skills. Але роботи не в змозі виявляти soft skills, це суто людська прерогатива. Саме тому, професійні дії в яких важливо активно виявляти soft skills потребують безпосередньої участі людини-фахівця.

В Україні за результатами дослідження «Навички для розвитку України 2030: погляд бізнесу та освіти», на думку роботодавців, оптимальне співвідношення навичок soft skills та hard skills становить приблизно 61% та 39%.

Єдиного підходу до класифікації soft skills не існує. Частіш всього виокремлюють такі групи soft skills:

1. Комунікативні навички. Вони необхідні для підтримки розмови, ефективної поведінки в критичних ситуаціях при спілкуванні з іншими людьми. Ця група охоплює такі якості, як: вміння слухати, переконувати, наводити аргументи, нетворкінг, ведення переговорів, публічні виступи, командна робота, усі види діяльності спрямовані на результат.

2. Когнітивні навички – системне, креативне, структурне, проєктне, тактичне і стратегічне мислення. Окрім цього до групи ефективного мислення відносять аналіз інформації, прийняття рішень і тайм-менеджмент.

3. Навички управління собою, а саме: емоціями, розвитком, планування, ентузіазм та ініціативність, наполегливість, рефлексія, стресостійкість, навички самопрезентації.

4. Управлінські навички, серед яких такі якості, як: постановка завдань співробітникам та їхній розвиток, планування, мотивування, управління виконанням, лідерство, керівництво проєктами, змінами і делегування доручень.

5. ІТ навички (вміння шукати інформацію в ІТ просторі; вміння аналізувати інформацію, робити висновки, використовуючи критичне мислення; комп'ютерна компетентність).

6. Навички працювати в команді, а саме: вміння ефективно взаємодіяти з іншими, вміння брати на себе відповідальність, вміння бути виконавцем, лідером.

(бажано, щоб окреслений перелік soft skills знаходився постійно протягом усього тренінгу перед учасниками на плакаті, фліп чарті тощо).

Це не означає, що перераховані навички мають бути яскраво вираженими у кожної людини. Зазвичай вони виявлені різною мірою. Наприклад, одні навички можуть бути яскраво проявленими і виявлятися в різних видах діяльності, інші менш розвиненими, а інші, взагалі не проявляються. Однак, для успішного працевлаштування і виконання професійних обов'язків надзвичайно важливо знати вимоги професії до людини і в якій мірі ті чи інші навички виявлені у вас.

Чому ще важливі м'які навички?

- М'які навички допомагають швидше адаптуватися на новому робочому місці, бути більш конкурентоспроможним на ринку праці;
- в сучасному світі головне – це інформація, саме тому важливо знати де і як швидко здобути необхідну інформацію в потрібний момент;
- важливим для розв'язання виробничих завдань є вміння знаходити компроміси, результативно спілкуватися та організовувати роботу з колегами та замовниками;
- поняття «soft skills» пов'язане з тим, яким чином люди взаємодіють між собою, тобто «м'які» навички рівною мірою необхідні як для повсякденного життя, так і для професійної діяльності.
- soft skills допомагають виявити потенціал особистості.
- без переліку «м'яких» навичок сьогодні не обходиться практично жодне оголошення про вакансії».

5. Вправа «Важливість soft skills для мене».

Чи знаєте ви які саме soft skills важливі для обраної вами або бажаної сфери майбутньої професійної діяльності.

Існують такі професійні сфери:

1. Здоров'я та медицина.
2. Спорт відпочинок і туризм.
3. Мистецтво, творчість, дизайн.
4. Сценічне мистецтво, медіа та журналістика.
5. Продаж, маркетинг і реклама.
6. Адміністрування та управління бізнесом.
7. Фінанси, право та політика.
8. Комп'ютерні та інформаційні технології.
9. Наука та дослідження.
10. Тварини, фермерство та довкілля.
11. Інженерія та виробництво.
12. Будівництво.
13. Транспорт.
14. Безпека та рятувальні служби.
15. Соціальний захист і освіта.

Завдання для учасників: Пропоную прописати яка сфера професійної діяльності для вас приваблива і які м'які навички, на вашу думку, важливі для її ефективного виконання.

А зараз спробуйте провести самодіагностику розвиненості у вас необхідних навичок. Випишіть їх у стовпчик і проранжуйте від 0 до 5, де 5 – навичка яскраво виражена, 1 – навичка не виражена.

Обговорення вправи. Учасників просять дати зворотній зв'язок. Чи легко виконувати цю вправу, що викликало труднощі?

6. Підбиття підсумків.

Обговорення по колу. Учасників просять висловити враження від заняття. Наприклад, що було корисним (цікавим, важливим тощо), що нового вони дізналися, чому навчилися. Ведучий наголошує, що приймаються всі відповіді як позитивні так і негативні.

При необхідності можна обговорити більш детально відповіді учасників. Якщо у учасників виникають питання, потрібно дати відповіді на них.

Домашнє завдання. Ключова різниця в оволодінні «soft skills» і «hard skills» полягає в тому, що «м'яким» навичкам складно навчитися з книжок або просто виконуючи свої функціональні обов'язки. Існують різні способи розвитку м'яких навичок: природнім шляхом через набуття досвіду долаття викликів, шляхом цілеспрямованого навчання (самонавчання, коучінгові програми, цифрові технології, тренінги).

Коли у вас буде вільний час, пропишіть свої улюблені види діяльності, наприклад: спілкування, малювання, заняття в гуртках різної спрямованості, спорт, ІТ сфера, процес вибору товарів, приготування їжі тощо. Подумайте які soft skills виявляються цих видах діяльності і як можна їх розвивати.

Зауважимо, що для кар'єрного зростання потрібно починати застосовувати soft skills з самого початку професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Вчимося жити разом: курс підготовки вчителів URL: <http://lt.multycourse.com.ua/ua/page/22/81>
2. Кайданова Л. Г. Пляка Л. В. Психологія спілкування: навчальний посібник. Харків: НФаУ, 2011. 132 с.
3. Корольов Д. К. Психологічний практикум: Міжособистісна та масова комунікація: навчальний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франко, 2012. 209 с.
4. Конфліктологія: Словник: поняття, категорії, терміни / М. П. Гетьманчук, П. П. Ткачук. Львів: ЛІСВ, 2007. С. 179.
5. Лугова О. Як приймати правильні рішення. URL: <https://uway.com.ua/yak-pryjmaty-pravylni-rishennya>
6. Методичні рекомендації щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які здійснюють профорієнтаційну роботу у закладах загальної середньої освіти, в тому числі з учнями з ООП Київ, 2022. 14с. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2022/11/корууа_mr_proforiyentaczijna_robota_5_5.pdf
7. Національний звіт за результатами міжнародного Дослідження соціально-емоційних навичок (ДоСЕН) в Україні (2022 – 2024). Том 1 / кол. авт. : О. Елькін, О. Марущенко, Г. Бичко, В. Терещенко, М. Мазорчук, Т. Вакуленко та ін.; за ред. О. Елькіна, О. Марущенка, В. Терещенка; ГО «ЕдКемп Україна». Харків, 2024. 223 с.
8. Ополюк О. М., Сербалюк Ю. В. Культура спілкування. Психологічні основи професійного спілкування: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: «МЕДОБОРИ», 2004, 192 с.
9. Психологія праці та професійної підготовки особистості: навчальний посібник / за ред. П.С. Перепелиці, В.В. Рибалки. Хмельницький: ТУП, 2001. С. 87-90.
10. Пугачова В. В. Тренінг згуртування для старших школярів. URL: <https://www.schoollife.org.ua/129-2021>
11. Соціально-психологічний словник / за ред. В.В. Радула. Київ.: «Ексоб», 2004. 56 с.
12. Стенцель Є. Що таке Soft Skills? Як знайти мотивацію та розвивати софт-скіли. URL: <https://beetroot.academy/blog/yak-rozvinuti-soft-skili-ta-znayti-motivaciyu>
13. Сотська Г., Титаренко І. Посібник-практикум з формування конфліктологічної

компетентності майбутніх фахівців з реклами і зв'язків з громадськістю Київ: ТОВ «ДКС Центр», 2018. 48 с.

Що таке hard skills і soft skills: як нас оцінює роботодавець. URL: <https://eduhub.in.ua/news/shcho-take-hard-skills-i-soft-skills-yak-nas-ocinyuye-robotodavec>

14. 80 soft skills для резюме і за яким принципом їх обирати. URL: <https://brainrain.com.ua/uk/80-soft-skills/>

15. Hard skills vs soft skills: How to tell the difference. URL: <https://asana.com/resources/hard-skills-vs-soft-skills>

16. Hard Skills vs. Soft Skills: What's the Difference? URL: <https://www.indeed.com/career-advice/resumes-cover-letters/hard-skills-vs-soft-skills>

17. Skills in 2023. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/most-in-demand-soft-skills-2023-gilberti>

ТРЕНІНГ «Кар'єра в STEM професіях»

***Анотація.** Тренінг «Кар'єра в STEM професіях» спрямований на формування системи знань щодо особливостей STEM професій, розвиток навичок побудови кар'єри в STEM; усвідомлення власної кар'єрної спрямованості; формування готовності до свідомого вибору та оволодіння майбутньою професією. Однією з переваг тренінгу є орієнтація змісту на розвиток наскрізних навичок притаманних ключовим компетенціям визначеним в концепції «Нова українська школа».*

Тренінг «Кар'єра в STEM професіях» призначений для учнів 9-11 класів, які навчаються за освітнім напрямком STEM-освіта і перебувають на початковому етапі реалізації STEM кар'єри.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В сучасних кризових умовах Україна потребує розвитку і відновлення робітничого потенціалу країни. Такі сфери як ІТ-галузі, робототехніка, нанотехнології потребують висококваліфікованих фахівців. Саме від розвитку цих сфер буде залежати конкурентоспроможність економіки, забезпечення обороноздатності нашої держави. Тому в сучасних умовах надзвичайно зростає роль STEM-навчання, яке створює умови для розвитку особистості через формування компетентностей, природничо-наукової картини світу, світоглядних позицій і життєвих цінностей з використанням трансдисциплінарного підходу до навчання, що базується на практичному застосуванні наукових, математичних, технічних та інженерних знань і вмінь для розв'язання практичних проблем для подальшого використання їх у професійній діяльності. Отже, важливим аспектом STEM-навчання є забезпечення свідомого професійного самовизначення та становлення особистості з урахуванням власних можливостей та індивідуальних особливостей і кон'юнктури ринку праці.

З метою сприяння усвідомленому профільному і професійному самовизначенню, готовності до побудови кар'єрної траєкторії учнів, які отримують STEM освіту, розроблено тренінг «Кар'єра в STEM професіях»

Мета тренінгу конкретизується в таких завданнях:

- розкриття і усвідомлення своїх можливостей та узгодження їх з вимогами конкретних STEM професій

- підвищення обізнаності з особливостями діяльності в різних професійних сферах;

- активізація процесів самопізнання, самоусвідомлення, саморозвитку;

- розвиток навичок планування кар'єри;

Окрім цього за результатами проходження тренінгу очікується підвищення навчальної мотивації у учнів до STEM освіти, адже усвідомлення зв'язку між навчальними досягненнями, профілем навчання і майбутньою професійною діяльністю сприяє позитивному ставленню до вивчення STEM-предметів.

Вихідними положеннями до побудови тренінгу визначено ідею про те, що професійна орієнтація на STEM-уроках не повинна бути спрямована лише на технічні та природничі профілі навчання. Сучасні технологічні знання використовуються у всіх сферах людської діяльності. Таким чином, ми формуємо для учня простір професійного самовизначення, загальною метою якого є створення умов для досягнення кожним учнем можливості підготувати себе до майбутнього вибору профілю навчання шляхом включення в профорієнтаційний простір, який поєднує у собі психологічні, педагогічні та соціальні аспекти, сприяє самовизначенню, саморегуляції своєї освітньої діяльності, розвитку і саморозвитку дитини як суб'єкта життєдіяльності, в тому числі й професійної.

Зміст тренінгу спрямований на формування системи знань щодо особливостей STEM професій та можливості побудувати кар'єру в STEM; усвідомлення власної кар'єрної спрямованості; формування готовності до свідомого вибору та оволодіння майбутньою професією. Однією з переваг тренінгу є орієнтація на розвиток рефлексивних процесів, критичного мислення, «гнучких навичок» у здобувачів освіти (навичок презентації, роботи в групі, комунікації тощо), що безпосередньо буде сприяти розвитку наскрізних навичок притаманних ключовим компетенціям визначеним в концепції «Нова українська школа».

Зміст тренінгу базується на інформаційному, діагностико-консультаційному, розвиваючому, активізуючому підходах профорієнтації, що передбачає комплексне насичення кожного заняття інформацією профорієнтаційного спрямування, дослідженням індивідуальних особливостей учасників тренінгу, формуванням знань, умінь і навичок, необхідних для опанування тієї чи іншої професії та успішного працевлаштування, формуванням готовності до самостійної та усвідомленої побудови кар'єри в STEM.

Тренінг «Кар'єра в STEM професіях» розрахований на сім занять по 45-60 хвилин (але зважаючи на особливості групи можливі варіанти скорочення або доповнення програми).

Тренінг «Кар'єра в STEM професіях» призначений для учнів 9-11 класів, які навчаються за освітнім напрямком STEM-освіта і перебувають на початковому етапі реалізації STEM кар'єри.

СТРУКТУРА ТРЕНІНГУ

№ з/п	Тема заняття	Зміст заняття	Орієнтовна тривалість, хв.
1	2	3	4
I.	STEM професії: специфіка та особливості.	Вступне слово «Інформування учасників про особливості тренінгу «Кар'єра в STEM професіях».	10
		Обговорення очікувань та запитів учасників групи.	5
		Прийняття правил у групі.	5
		Міні лекція «STEM-професії»	10
		Вправа «Моя STEM-професія»	15
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	10
II.	STEM професії на ринку праці.	Вправа на налагодження взаємодії	5
		Вступне слово. Рефлексія домашнього завдання.	10
		Інформаційне повідомлення з елементами дискусії «Сучасний ринок праці і STEM професії. Вплив Штучного інтелекту».	15
		Інформаційне повідомлення «Особливості резюме в STEM професії»	10
		Вправа на самопрезентацію	15
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	7
III.	Професійний успіх у	Вправа на налагодження взаємодії	5

1	2	3	4
	STEM професіях: фактори і ризики.	Вступне слово. Рефлексія домашнього завдання	10
		Інформаційне повідомлення «Чинники успішності фахівця в сучасному світі»	5
		Мозковий штурм «Престижна професія»	5
		Обговорення за результатами мозкового штурму	10
		Вправа «Моя квітка успіху»	15
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	5
IV.	Самопізнання, як основа професійного вибору.	Вправа на налагодження взаємодії	5
		Вступне слово. Рефлексія домашнього завдання	10
		Інформаційне повідомлення «Важливість самопізнання у кар'єрному становленні»	10
		Вправа Я пишаюся собою, тому що...».	10
		Техніка «Навички самопізнання»	15
		Рекомендації по розвитку самопізнання	5
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	5
V.	Роль вольових якостей у STEM професіях (наполегливість, вміння долати труднощі, організованість).	Вправа на налаштування на взаємодію.	5
		Вступне слово. Рефлексія домашнього завдання	10
		Міні лекція «Вплив сформованості вольових якостей на процес і результат діяльності».	10
		Дискусія на тему: «Воля може зробити все, а талант – це дуже мало» (Джек Лондон)	10
		Рекомендації по розвитку вольових якостей	5
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання	5
VI.	Міжособистісні стосунки в професійній діяльності.	Вправа на налаштування на взаємодію	5
		Вступне слово. Рефлексія домашнього завдання	10
		Міні лекція з елементами дискусії «Умови ефективної взаємодії».	15
		Вправа «Малюнок ефективна команда».	20
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	5
VII.	Професійна перспектива. Вміння будувати власну кар'єрну траєкторію.	Вправа на налаштування на взаємодію.	5
		Вступне слово. Рефлексія домашнього завдання.	10
		Міні лекція з елементами дискусії «Чи потрібно планувати свою кар'єру?».	10
		Інструменти для усвідомленої побудови кар'єри.	10
		Вправа «План індивідуального розвитку».	15
		Підбиття підсумків.	10

ПРОГРАМА ТРЕНІНГУ
«Кар'єра в STEM професіях»

№ з/п	Тема заняття	Мета заняття	Очікуваний результат з боку учасників
1	2	3	4
I.	STEM професії: специфіка та особливості	1. Налаштування на роботу у тренінговій групі. 2. Ознайомлення учасників зі STEM професіями та активізація інтересу до них. 3. Активізація процесів самоаналізу та самопізнання.	Виявляють готовність до групової взаємодії у запропонованому тренінгу. Орієнтуються в специфіці та особливостях STEM професій. Опановують навички здійснення усвідомленого професійного вибору
II.	STEM професії на ринку праці	1. Ознайомлення учасників з попитом на ринку праці STEM фахівців. 3. Ознайомлення з мотивами вибору STEM професій. 3. Активізація процесів самопізнання, самооцінки.	Знають потребу у STEM фахівцях на ринку праці. Усвідомлюють власні мотиви вибору професії.
III.	Професійний успіх у STEM професіях: фактори і ризики	1. Ознайомлення учасників з чинниками успішності фахівця в сучасному світі. 2. Активізація процесів самопізнання.	Усвідомлюють чинники успішності фахівця в сучасному світі. Усвідомлюють власні характеристики успішності. Опановують навички самопізнання.
IV.	Самопізнання, як основа професійного вибору	1. Ознайомлення учасників з значенням самопізнання для професійної кар'єри. 2. Активізація процесів самопізнання, 3. Розвиток навичок самопізнання	Усвідомлюють значення самопізнання для професійної кар'єри. Оволодівають навичками самопізнання.
V.	Роль вольових якостей у STEM професіях (наполегливість, вміння долати труднощі, організованість)	1. Ознайомлення учасників з важливістю вольових якостей у STEM професіях. 2. Активізація процесів самоаналізу, самопізнання, самооцінки.	Усвідомлюють важливість вольових якостей у STEM професіях. Опановують навички самопізнання.
VI.	Міжособистісні стосунки в професійній діяльності	1. Ознайомлення учасників з умовами ефективної взаємодії в команді 2. Активізація процесів самопізнання. 3. Розвиток навичок взаємодії	Усвідомлюють особливості ефективної взаємодії в команді. Опановують навички взаємодії.
VII	Професійна перспектива. Вміння будувати власну	1. Ознайомлення учасників з важливістю планування майбутньої кар'єри.	Усвідомлюють важливості планування майбутньої кар'єри.

1	2	3	4
	кар'єрну траєкторію.	2. Розвиток навичок постановки і досягнення професійних цілей.	<i>Опановують</i> навичку постановки професійних цілей.

Додаток

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ЗАНЯТТЯ ТРЕНІНГУ

Тема I. STEM професії: специфіка та особливості

1. Вступне слово. «Інформування учасників про особливості тренінгу «Кар'єра в STEM професіях».

Шановні учасники, ми розпочинаємо тренінг «Кар'єра в STEM професіях». На заняттях тренінгу ви більш детально познайомитеся з особливостями STEM професій; зможете потренуватися у формуванні кар'єрних вмінь та навичок; дізнаєтесь чому вони так важливі у ефективній професійній діяльності; краще усвідомите власні інтереси, бажання, ціннісні орієнтації;

Усього ми плануємо провести сім занять, тривалістю кожне 45-60 хв. Основною метою тренінгу є сприяння свідомому професійному самовизначенню і кар'єрному становленню учнів, які навчаються за освітнім напрямком STEM-освіта. На заняттях тренінгу основний акцент буде приділено інформуванню про особливості STEM професій, вимоги до фахівців та розвитку вмінь і навичок які допоможуть бути успішними на ринку праці. *Бажано роздати учасникам програму тренінгу, або розмістити її на видному місці.*

Перше заняття буде присвячено узагальненому знайомству з STEM професіями. В процесі проходження занять тренінгу, ви будете отримувати роздатковий матеріал для заповнення. Раджу вам зберігати у вигляді портфоліо всі матеріали. Періодично ви зможете доповнювати їх, видозмінювати інформацію у разі необхідності. Потім з часом аналізуючи ці матеріали ви зможете краще усвідомити ваші бажання, досягнення, визначити вектор саморозвитку.

2. Обговорення очікувань та запитів учасників групи.

Поділіться будь ласка, чи важлива для вас участь у даному тренінгу, і що ви очікуєте отримати від участі у ньому. *(Важливо, щоб висловилися усі учасники тренінгу).* Можливо, ви хотіли б приділити увагу іншим темам пов'язаним з вашим професійним становленням. Дякую. *(Бажано взяти до уваги відповіді учнів і прокоментувати їх).*

3. Прийняття правил у групі.

Ведучий: Для того щоб наша з вами робота була плідною, корисною для кожного та результативною нам потрібно ефективно взаємодіяти. Давайте подумаємо, які умови нам для цього потрібні. Я пропоную прийняти ряд правил взаємодії у групі, якими ми будемо керуватися. *Правила заздалегідь записуються на фліп-чарті та після прийняття групою, закріплюються на*

видному місці.

Список правил:

- 1) уважно слухати один одного;
- 2) не перебивати мовця;
- 3) поважати думку один одного;
- 4) виявляти активність;
- 5) правило «стоп»;
- 6) «Я – висловлювання»;
- 7) інше ...

4. Міні лекція «STEM-професії».

STEM-професія – вид трудової діяльності людини, який ґрунтується на використанні STEM-підходу (наука, технології, інженерія, математика) як комплексу відповідних фахових компетенцій, набутих під час навчального процесу з використанням комп'ютерно орієнтованих методів, засобів та інструментів дослідження.

STEM-фахівці можуть працювати в таких галузях економіки (перелік галузей має бути у постійному доступі учасників тренінгу):

- будівництво (*Напрямки для навчання: архітектура; інженерія; урбаністика; автоматизація будівництва; матеріалознавство та технологія матеріалів; енергетика; керування будівельною технікою*);

- безпека (військова та правоохоронна) (*Напрямки для навчання: військова справа; охорона правопорядку; розслідування; розмінування; інформаційна та кібербезпека; аеророзвідка; інженерія*);

- медичні послуги, охорона здоров'я та психологічна допомога (*Напрямки для навчання: біоінженерія; хірургія та анестезія; кардіологія; реабілітологія; протезування; психотерапія та психіатрія; фізіотерапія; ерготерапія*);

- аграрна галузь (*Напрямки для навчання: біоінженерія; біотехнології; генетика; аргонія; тваринництво; логістика; автоматизація агротехніки; лісництво; харчові технології*);

- енергетика (*Напрямки для навчання: інженерія; електрика; нафто- та газовидобування; монтажна справа; атомна енергетика; відновлювана енергетика; ремонт та обслуговування; нафтопереробка; енергоефективність*);

- відновлення територій та соціальний захист (*Напрямки для навчання: пошуково-рятувальні роботи; гуманітарне розмінування територій; психологія та психотерапія; соціальна допомога; пожежна охорона; юриспруденція; реабілітація*);

- ІТ, цифрові технології та кібербезпека (*Напрямки для навчання: програмування; big data аналітика; web-дизайн; інтернет-маркетинг; інформаційна та кібербезпека; проєктування комунікаційних мереж; монтаж та обслуговування; бази даних*);

- освіта і наука (*Напрямки для навчання: педагогіка; фізика; хімія; інформаційні технології; медицина; інженерія*);

- транспорт та логістика (*Напрямки для навчання: керування автотранспортом; залізничне сполучення; авіасполучення; логістика; обслуговування транспортних терміналів; ремонт та будівництво доріг; ремонт та будівництво мостів*);

- промисловість і приватне підприємництво (*Напрямки для навчання: підприємницька діяльність; управління персоналом; інженерія; облік і аудит; матеріалознавство; автоматизація виробничих процесів; законодавство; менеджмент; економіка*).

Суттєвою ознакою STEM професій є застосування ІТ технологій в професійній діяльності фахівців. STEM-фахівці застосовують знання зі сфери природничих наук, технологій, програмування, інжинірингу або математики, щоб спробувати зрозуміти, як влаштований світ, і вже з цим розумінням підходити до вирішення задач.

Перелік професій в яких активно застосовуються високі технології постійно поповнюється. Так останнім часом новітні технологічні досягнення використовуються в мистецтві (промисловий дизайн, архітектура та індустріальна естетика і т.д.).

Звичайно всі STEM професії мають суттєві відмінності за змістом праці, умовами праці, кар'єрними можливостями тощо. Але можна виокремити основні і бажані вимоги до STEM фахівця.

Основними вимогами до STEM фахівців є:

- математичні, технічні та інженерні знання;
- вміння та навички розв'язання практичних проблем;
- здатність до дослідницької, аналітичної діяльності,
- експериментування;
- критичне мислення.

Бажаними вимогами до STEM фахівців відповідно до змісту професійної діяльності є:

- організаційні та комунікаційні здібності;
- вміння оцінювати проблеми та приймати рішення;
- готовності до постійного навчання;
- креативність;
- фінансова грамотність;
- цілісний науковий світогляд;
- загальнокультурна, і соціальна компетентність.

5. Вправа «Моя STEM-професія» (учням роздається папір для записів).

Ведучий: «З урахуванням отриманої інформації, я пропоную вам прописати бажану галузь економіки або декілька галузей і професійну діяльність яка викликає у вас інтерес. Будь ласка занотуйте назви кількох професій, що викликають у вас жвавий інтерес і розглядаються як потенційно можливі для подальшого опанування. Потім потрібно буде розділити листок на три колонки. В першій написати слово ЗНАННЯ, в другій – ВМІННЯ і в третій – ВИМОГИ. В першій колонці потрібно прописати знання необхідні для успішного виконання бажаної професійної діяльності, в другій колонці – вміння

і навички важливі для успішного виконання діяльності, а в третій – вимоги до фахівця (наприклад висока стресостійкість, гарний стан здоров'я тощо».

Обговорення. Учні за бажанням просять відповісти на такі питання:

- Чи бажає хтось прокоментувати свої записи?
- Чи змогли ви заповнити всі три колонки?
- Що було найважчим у цьому завданні?

Підбиття підсумків.

Обговорення по колу. Учасників просять висловити враження від заняття. Наприклад, що було корисним (цікавим, важливим тощо), що нового вони дізналися, чому навчилися. Ведучий наголошує, що приймаються всі відповіді як позитивні так і негативні. При необхідності можна обговорити більш детально відповіді учасників. Якщо у учасників виникають питання, потрібно дати відповіді на них.

Домашнє завдання.

Ми сьогодні робили вправу яка допоможе краще усвідомити або уточнити свої професійні інтереси, які є основою професійного вибору. Пропоную вам у вільний час повернутися до виконання цього завдання. Можливо у вас з'явиться нова інформація чи ви виявите бажання доповнити записи у колонках. На наступній зустрічі ми обговоримо виконання цього завдання.

Список використаних джерел

1. Лемесєва І. Покоління STEM: які фахівці будуть затребувані в майбутньому. І як підготувати сучасних дітей до нового дорослого життя. Режим доступу: <https://mind.ua/openmind/20233500-pokolinnya-stem-yaki-fahivci-budut-zatrebuвани-v-majbutnomu>
2. Карерний план. Режим доступу: <https://www.depratsiuiesh.com.ua>
3. Кучер Л., Гайда В., Миколів За. Методичні рекомендації педагогічним працівникам закладів загальної середньої освіти «Профорієнтація в закладі загальної середньої освіти: нові освітні позиції – STEM-професії майбутнього». Режим доступу: <https://ekolabnauka.wordpress.com/2023/10/27/>
4. Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти в закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2022/2023 навчальному році від 15.08.2022 № 22.1/10-1080 Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2022/08/15/lyst-imzo-vid-15-08-2022-22-1-10-1080-metodychni-rekomendatsii-shchodo-rozvytku-stem-osvity-v-zakladakh-zahal-noi-seredn-oi-ta-pozashkil-noi-osvity-u-2022-2023-navchal-nomu-rotsi/>
5. На кого вчитись після школи. Режим доступу: <https://careerhub.in.ua/wp-content/uploads/guide-to-whom-to-study-after-school.pdf>
6. Національне форсайт-дослідження «Україна – 2035: людський капітал та ринок праці». URL: <https://hryoutest.in.ua/>
7. Павлик Н. М. Розвиток вольових рис характеру в обдарованих старшокласників. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2014. № 2. С. 39-44. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2014_2_11.
8. Планування кар'єри Режим доступу: http://moodle.nati.org.ua/pluginfile.php/44871/mod_resource/content/2/%D0%9B%D0%A3%D0%9A_%D0%A2%D0%B5%D0%BC%D0%B0%207.pdf
9. Сіпій В. В. Професійна орієнтація учнів на адаптаційному циклі базової середньої освіти засобами STEM-освіти. У І.Д. Бех, Р.В. Малиношевський, ред., Зростаюча особистість

у смислоціннісних обрисах : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 23 листопада 2023 р. (с. 239-244). Івано-Франківськ: «НАІР». <https://lib.iitta.gov.ua/736990/>

10. Соціально-психологічні чинники престижності професій: підготовка молоді до активного самоздійснення на сучасному ринку праці : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. І. Найдюнов, Л. В. Григоровська, Л. А. Найдюнова [та ін.] ; Ін-т соц. та політ. психології НАПН України ; за заг. ред. М. І. Найдюнова, Л. В. Григоровської. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 272 с.

11. Сучасні підходи до професійної орієнтації в закладі освіти: методичні рекомендації [Електронне видання] / А.С. Остапенко, М.С. Астахова, Т.І. Горбенко, І.В. Єлізарова, З.Г. Жеребкіна, Н.О. Капустіна, О.А. Коваль, В.В. Носенко, О.М. Саввіч; за заг. ред. Л.Д. Покроєвої. Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2024. – 112 с.

12. Тренінг самопізнання: методичний посібник /авт. кол.; під наук. ред. В.Р. Міляєвої. Київ: Альфа Реклама, 2015. 82 с.

11. Тренінгове заняття «Кроки до успіху». URL:<https://naurok.com.ua/treningove-zanyattya-kroki-do-uspihu-251251.html>.

13. Як планувати власну професійну кар'єру: методичні рекомендації для учнів ПТНЗ / Байдулін В. Б., Злочевська Л. С., Торчевська Н. В. Київ: ПІТО НАПН України, 2019. 80 с

14. STEM: найкраще при виборі професії в США. Режим доступу: <https://meriten.com.ua/uk/stem-najkrasche-pri-vibori-profesiji-v-ssha/>

КОУЧИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ

у роботі психологічної служби закладів загальної середньої освіти

Мета: надання профорієнтаційних послуг здобувачам освіти базової середньої школи 2-го циклу НУШ (7-9 класи, учні 12-15-ти років).

Переваги використання коучингу для психологічної служби ЗЗСО:

1. Проактивний підхід: фокус на розвитку та попередженні проблем, а не лише на їх вирішенні.
2. Розкриття потенціалу: допомога учням, педагогам, батькам усвідомити свої сильні сторони та можливості.
3. Підвищення відповідальності: клієнти стають активними учасниками власного розвитку.
4. Формування самостійності: люди вчаться самостійно знаходити рішення та долати труднощі.
5. Покращення комунікації: коучингові техніки сприяють відкритому та ефективному спілкуванню.
6. Зміцнення психологічного благополуччя: зменшення стресу, підвищення самооцінки та загального рівня задоволеності життям.
7. Системний вплив: покращення взаємовідносин у освітньому середовищі загалом.

Основні принципи коучингу в освітньому середовищі:

- Орієнтація на майбутнє та цілі: допомога у формулюванні бажаних результатів та розробці кроків для їх досягнення.
- Розкриття потенціалу: віра в те, що кожен має внутрішні ресурси для вирішення своїх завдань.
- Партнерство: створення довірливих стосунків між психологом (коучем) та клієнтом, де психолог виступає фасилітатором, а не експертом, що дає готові рішення.
- Активне слухання та запитання: замість порад, психолог використовує

відкриті запитання, які стимулюють клієнта до самостійного пошуку рішень.

- Відповідальність: клієнт бере на себе відповідальність за свої дії та результати.

Інтеграція коучингових інструментів у роботу психологічної служби закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) є перспективним напрямком, що дозволяє посилити ефективність підтримки учнів, педагогів та батьків. Коучинг, на відміну від традиційного консультування чи психотерапії, орієнтований на розкриття внутрішнього потенціалу клієнта, постановку та досягнення цілей, а не на аналіз минулих проблем. Застосування коучингових інструментів дозволяє психологічній службі ЗЗСО перейти від реактивного реагування на проблеми до проактивної підтримки розвитку та формування психологічної стійкості всіх учасників освітнього процесу

Напрямки застосування коучингових інструментів у формуванні кар'єрної спрямованості учнів ЗЗСО

Цілеорієнтованість та орієнтація на майбутнє:

1. Чітке визначення цілей (фіксація на тому, що клієнт хоче досягти у своїй кар'єрі);
2. Стратегічне планування (розробка конкретних та обмежені в часі (SMART) цілі та покрокові плани для їх досягнення);
3. Перехід від проблем до рішень (акцент робиться на пошуку можливостей та ресурсів для майбутнього розвитку).

Розкриття потенціалу та самопізнання:

1. Виявлення сильних сторін та талантів (допомога клієнту усвідомити свої унікальні здібності, навички та якості, які можуть бути використані для успішної кар'єри);
2. Дослідження цінностей та інтересів (акцент на тому, що дійсно важливо для клієнта в роботі та житті, щоб кар'єрний шлях був гармонійним та задовольняючим);
3. Розвиток самосвідомості (заохочення клієнта до саморефлексії,

розуміння своїх емоцій, переконань та мотивацій, що впливають на кар'єрні рішення).

4. Подолання обмежуючих переконань (допомога у виявленні та трансформації внутрішніх бар'єрів та страхів, які можуть перешкоджати кар'єрному зростанню).

Партнерство та відповідальність клієнта (клієнт є головним експертом свого життя та кар'єри).

Комплексний підхід (розвиток кар'єрних компетенцій)

Використання інструментів та технік у роботі психологічної служби ЗЗСО з метою формування кар'єрної спрямованості

• Модель GROW:

G (Goal - Мета): Чого ви хочете досягти? Який бажаний результат?

R (Reality - Реальність): Що відбувається зараз? Які є ресурси? Які перешкоди?

O (Options - Варіанти): Які є можливі рішення? Що можна зробити?

W (Will - Воля/Дія): Що ви будете робити? Який перший крок? Коли?

• **Шкалування:** застосування шкали (наприклад, від 1 до 10) для оцінки рівня мотивації, впевненості, настрою, прогресу в досягненні мети.

• **SWOT-аналіз:** для оцінки сильних та слабких сторін, можливостей та загроз у кар'єрному контексті.

«**Колесо кар'єри**» або «**Колесо балансу**»: для візуалізації та оцінки задоволеності різними аспектами професійного та особистого життя.

• **Тести на профорієнтацію та оцінка компетенцій:** допомагають визначити інтереси, здібності та потенціал.

• **Техніки візуалізації:** для уявлення бажаного майбутнього та посилення мотивації.

• **«Сильні запитання»:** спрямовані на стимулювання саморефлексії та пошуку власних рішень.

• **Техніка «Чарівна паличка»:** Допомагає вийти за рамки обмежень.

Головні переваги коучингу у формуванні кар'єрної спрямованості:

1. Акцент на самостійності і відповідальності учня у власному кар'єрному становленні.
2. Орієнтація на майбутні цілі.
3. Активізація рефлексивних процесів.
4. Індивідуалізований підхід.
5. Розвиток кар'єрних компетенцій

Кар'єрний коучинг є потужним інструментом, що дозволяє учням не просто отримати «рецепт успіху», а навчитися самостійно створювати свою кар'єрну траєкторію, розкриваючи власний потенціал та досягаючи кар'єрних результатів.

ТРЕНІНГ

Моя майбутня кар'єра

***Анотація.** Тренінг призначений для здобувачів базової середньої і профільної освіти, які прагнуть усвідомлено обрати власний професійний шлях. Програма включає сім інтерактивних занять тривалістю 60–90 хвилин, під час яких учасники опановують кар'єрні навички – самопізнання, самоаналіз, самооцінку, планування та самомоніторинг. Тренінг допомагає сформуванню позитивного ставлення до процесу професійного становлення, розвиває рефлексивність і відповідальність за власне майбутнє. Теоретико-практичні блоки, вправи й методики спрямовані на активізацію особистісного потенціалу, професійно-ціннісних орієнтацій та глибше розуміння сучасного ринку праці.*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Чим більш свідомо особистість ставиться до процесу власного професійного самовизначення, тим оптимальніше буде відбуватися процес її професійного становлення. Відповідно, буде зберігатися і ресурс країни (який витрачається на перенавчання) і потенціал самої особистості, що особливо важливо в сучасних умовах. Однак, чисельні дослідження доводять, що старшокласники мають низьку активність у професіогенезі, що обумовлено рядом факторів. Так, часто учням старших класів притаманні поверхові уявлення про власні індивідуальні особливості, характерні суперечливу систему професійно-ціннісних орієнтацій та фрагментарні знання щодо особливостей ринку праці, вони не достатньо володіють навичками рефлексії та саморозвитку. Це призводить до спонтанного вибору майбутньої професії, який не підпорядкований цінностям, інтересам, здібностям особистості, а частіше обумовлений збігом обставин. Як результат – дисбаланс на ринку праці, розчарування у професії, не продуктивне витрачання часу і ресурсів на новий пошук бажаної професії.

Окрім цього, реформування старшої школи, буде об'єктивно вимагати від учня бути суб'єктом власного професійного становлення, тобто свідомо обирати або профіль навчання та розуміти його зв'язок з майбутньою сферою професійної діяльності або визначатися з вибором першої професії.

Таким чином учні старшого підліткового віку і старшокласники мають володіти конкретними знаннями, вміннями й навичками, які допоможуть

свідомо обирати власний кар'єрний шлях. Зважаючи на те, що період навчання у школі є найбільш продуктивний для опанування кар'єрними навичками, вважаємо, що кар'єрне зростання має стати одним із напрямків профорієнтаційної роботи з учнями.

З урахуванням зазначеного авторським колективом розроблено тренінг, як одну з найбільш дієвих форму взаємодії, спрямовану на реалізацію індивідуальних профорієнтаційних потреб учнів.

Теоретико-методологічною основою тренінгу є вихідні положення компонентно-процесуальної моделі свідомого привласнення зростаючою особистістю духовних цінностей (І. Бех), відповідно до якої виховний процес полягає в оволодінні учнями об'єктивними знаннями про специфіку майбутньої трудової діяльності, які складають підґрунтя його емоційних переживань (емоція бажання), що спонукають до емоційно-ціннісної діяльності учнів (Я-виклик), та виявляються в готовності втілювати привласнену духовну цінність у практичну сферу (вчинок), яка супроводжується переживанням особистісної самоцінності. Отже, розвивальний рух учнів здійснюється від уявлення про специфіку майбутньої трудової діяльності до усвідомлення себе як суб'єкта професійного становлення; від позитивного ставлення до майбутньої трудової діяльності до емоційно-ціннісного самоставлення; від здатності приймати на себе відповідальність за власну трудову діяльність до уміння організовувати власну професійно-ціннісну діяльність. Поєднує ці ланки самодіяльність учня спрямована на самопізнання, позитивне самоставлення, самоефективність.

Відповідно учасники тренінгу мають бути включені у інтерактивну діяльність в якій задіяні когнітивна, афективна, ціннісно-смилова і поведінкова аспекти професійної свідомості учнів.

В тренінгу розкрито зміст понять, які безпосередньо впливають на успішне кар'єрне становлення особистості, зокрема: професійне самовизначення, професійний успіх, ринок праці, професійний ідеал, професійно-ціннісні орієнтації, кар'єра, самопізнання, планування кар'єри.

Мета тренінгу. На основі усвідомлення власних характеристик, професійно-ціннісних орієнтацій, професійних та кар'єрних прагнень, формування кар'єрних навичок, спрямованих на активізацію рефлексивних процесів.

Мета реалізується у процесі здійснення комплексу таких *завдань*:

1. Усвідомлення учнями себе, як суб'єктів власного кар'єрного становлення;
2. Розвиток емоційно-ціннісного ставлення до побудови власної кар'єри й самоставлення до себе як суб'єкта професійного становлення;
3. Опанування кар'єрними навичками (самоаналізу, самопізнання, самооцінки, планування, самомоніторингу).

Перевагами тренінгу є те, що у ньому запропоновано практичні методики, які є ефективним інструментарієм, легким для опанування й самостійного використання. Вони дозволяють отримати інформацію особистісного характеру, яку учасник може використати для в подальшому для професійної самоорієнтації й самовдосконалення.

Тренінг складається з семи занять, кожне з яких має мету та очікуваний результат, містить теоретичний блок, практичний блок, домашнє завдання. Допоміжні вправи, спрямовані на згуртування, зняття напруги, налаштування на взаємодію, надано у додатках і рекомендовано підбирати ведучому відповідно особливостей групової динаміки або інших умов. Орієнтовна тривалість заняття 60-90 хв., відповідно до особливостей тренінгової групи. Рекомендовано проводити одне заняття раз на тиждень.

Основними методами тренінгу є: міні лекція з елементом дискусії, групові дискусії, вправи, техніки.

Тренінг рекомендовано для здобувачів освітніх послуг закладів загальної середньої освіти 9–11-х класів, коледжів, училищ.

СТРУКТУРА ТРЕНІНГУ

№ з/п	Тема заняття	Зміст заняття	Орієнтовна тривалість, хв.
1	2	3	4
I.	Вибір професії – перший крок у кар’єрному становленні.	Вступне слово «Інформування учасників про особливості тренінгу «Моя майбутня кар’єра».	10
		Обговорення очікувань та запитів учасників групи.	5
		Прийняття правил у групі.	15
		Міні лекція з елементами дискусії «Вибір професії».	10
		Вправа «Формула успішного вибору професії навпаки».	20
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	10
II.	Професійний успіх.	Вправа на налагодження взаємодії.	5
		Вступне слово. Рефлексія домашнього завдання.	10
		Мозковий штурм «Професійний успіх».	15
		Вправа «Якості успішної людини».	15
		Міні лекція з елементами дискусії «Складові професійного успіху»	15
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	5
III.	Ринок праці.	Вправа на налаштування на взаємодію.	5
		Актуалізація знань попереднього заняття. Обговорення домашнього завдання.	15
		Ланцюжок професій.	5
		Міні лекція з елементами дискусії.	15
		Інформаційне повідомлення «Самопрезентація».	10
		Вправа «Самопрезентація в парах».	15
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	5
IV.	Професійний ідеал, як стимул до самовдосконалення.	Вправа на налаштування на взаємодію.	5
		Актуалізація знань попереднього заняття. Обговорення домашнього завдання.	15
		Інформаційне повідомлення «Професійний ідеал».	5
		Вправа «Мій професійний ідеал».	15
		Міні лекція з елементами дискусії «Вимоги до сучасного фахівця».	15
		Вправа «Самооцінка важливих для роботодавця характеристик».	10
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	5
V.	Самопізнання. Самооцінка. Позитивне ставлення до себе та інших.	Вправа на налаштування на взаємодію.	5
		Актуалізація знань попереднього заняття. Обговорення домашнього завдання.	15
		Міні лекція «Вплив ставлення до себе на професійну діяльність».	10
		Техніка «Вікно Джохарі».	30

1	2	3	4
		Інформаційне повідомлення «Рекомендації по самопізнанню».	5
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	5
VI.	Планування та побудова професійної кар'єри.	Вправа на налаштування на взаємодію.	5
		Актуалізація знань попереднього заняття. Обговорення домашнього завдання.	15
		Міні лекція з елементами дискусії «Успішна професійна кар'єра».	15
		Методика «Яким я бачу своє майбутнє».	20
		Підбиття підсумків. Домашнє завдання.	5
VII.	Професійна перспектива. Дорожня карта професійного розвитку.	Вправа на налаштування на взаємодію.	5
		Актуалізація знань попереднього заняття. Обговорення домашнього завдання.	15
		Міні лекція «Важливість планування кар'єри».	5
		Вправа «Дерево життя».	20
		Допоміжна вправа.	5
		Методика «Дорожня карта професійного саморозвитку».	20
		Підбиття підсумків.	10

ПРОГРАМА ТРЕНІНГУ «Моя майбутня кар'єра».

№ з/п	Тема заняття	Мета заняття	Очікуваний результат з боку учасників
1	2	3	4
I.	Вибір професії – перший крок у кар'єрному становленні.	1. Налаштування на роботу у тренінговій групі. 2. Ознайомлення учасників з важливістю обґрунтованого вибору майбутньої професії. 3. Активізація процесів самоаналізу та самопізнання.	Виявляють готовність до групової взаємодії у запропонованому тренінгу. Усвідомлюють важливість обґрунтованого вибору майбутньої професії. Опановують навичку «Формула вибору професії навпаки».
II.	Професійний успіх.	1. Ознайомлення учасників зі змістом поняття «професійний успіх» та «професійно важливі якості». 2. Активізація процесів самоаналізу, самопізнання, самооцінки.	Усвідомлюють зміст поняття «професійний успіх» та його складові. Вміє визначати свої успішні якості.
III.	Ринок праці.	1. Ознайомлення учасників з особливостями ринку праці. 2. Активізація процесів самоаналізу, самопізнання, самооцінки, прагнення до самовдосконалення.	Усвідомлення особливостей сучасного ринку праці. Усвідомлення важливості узгодження власного професійного вибору з потребою у представниках обраної професії на ринку праці. Опанування навичками самопрезентації.

1	2	3	4
IV.	Професійний ідеал, як стимул до самовдосконалення.	1. Ознайомлення учасників зі змістом поняття «професійний ідеал» та вимогами до сучасного фахівця. 2. Активізація процесів самоаналізу, самопізнання, самооцінки, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення. 3. Розвиток навичок тайм-менеджменту.	Усвідомлення ролі професійного ідеалу в кар'єрному становленні. Усвідомлення вимог з боку роботодавців до сучасного фахівця. Опанування навичкою виокремлювати складові «Ідеального Я». Оволодіння навичками самооцінки, тайм-менеджменту.
V.	Самопізнання. Самооцінка. Позитивне ставлення до себе та інших.	1. Ознайомлення учасників з впливом позитивного ставлення до себе на професійну діяльність. 2. Активізація процесів самоаналізу, самопізнання, самооцінки. 3. Активізація самоціннісного ставлення.	Усвідомлення важливості позитивного ставлення до себе. Опанування навичками самопізнання та технікою самопізнання «Вікно Джохарі»
VI.	Планування та побудова професійної кар'єри.	1. Ознайомлення учасників з складовими успішної кар'єри та факторами, що впливають на неї. 2. Активізація процесів самоаналізу, самопізнання, самооцінки. 3. Розвиток навичок планування майбутнього.	Усвідомлення складових успішної кар'єри та фактори, що впливають на її розвиток. Опанування навичками самопізнання та планування майбутнього «Яким я бачу своє майбутнє».
VII.	Професійна перспектива. Дорожня карта професійного розвитку.	1. Ознайомлення учасників з важливістю планування майбутньої кар'єри. 2. Активізація процесів самоаналізу, самопізнання, самооцінки. 3. Розвиток навичок постановки, моніторингу й досягнення професійних цілей. 4. Налаштування на подальше самостійне відпрацьовування кар'єрних навичок.	Усвідомлення важливості планування майбутньої кар'єри. Опанування технікою самопізнання та виявлення своїх ресурсів «Дерево життя». Опанування навичкою постановки, моніторингу й досягнення професійних цілей (техніка «Дорожня карта»). Виявляють готовність до самостійного відпрацьовування учасниками кар'єрних навичок.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо проведення тренінгу

Тренінг проводиться у традиційній формі з дотриманням усіх вимог до тренінгової форми навчання. Заздалегідь готується ресурсне забезпечення тренінгових занять (фліпчарт, папір А4, роздаткові матеріали, стікери, ножниці, кольоровий папір, олівці, фломастери тощо)

Тренінги профорієнтаційного спрямування мають певну специфіку, пов'язану з тим, що навіть учні одного класу перебувають на різних етапах професійного самовизначення. Окрім цього, кожна група відрізняється за рівнем згуртованості, активності тощо. Саме тому, тренінг побудований таким чином, що допоміжні вправи (спрямовані на налаштування на взаємодію, оптимізацію атмосфери, зняття напруги у групі тощо), надано на вибір ведучого, відповідно до особливостей групи у Додатку.

Кожне заняття має тему, завдання, теоретичний й практичний матеріал, очікуваний результат, зафіксовані у програмі тренінгу. Структура заняття включає виклад навчального матеріалу, практичні вправи і домашнє завдання.

Інформація, що стосується організації процесу проведення тренінгу, подана в тексті курсивом і меншим шрифтом. (Наприклад : ..заздалегідь готується і розміщується так, щоб всі учасники добре бачили текст).

На свій розгляд ведучий може доповнювати зміст тренінгу наочними, роздатковими матеріалами тощо.

Відповідно до специфіки групи, час проведення вправ може бути збільшено на 10-15 хвилин.

Рекомендовано учасникам тренінгу вести щоденник у якому виконувати домашні завдання. Бажано запропонувати учням усі роздаткові матеріали, які вони заповнюють самостійно зберігати у вигляді портфоліо та періодично доповнювати їх, видозмінювати у разі необхідності.

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ ЗАНЯТТЯ ТРЕНІНГУ

Тема І. Вибір професії – перший крок у кар'єрному становленні.

1. Вступне слово «Інформування учасників про особливості тренінгу «Моя майбутня кар'єра». Дорогі друзі, ми розпочинаємо перше заняття тренінгу «Моя майбутня кар'єра». Воно буде присвячено важливості обґрунтованого вибору професії для кар'єрного становлення. Усього ми плануємо провести сім занять, тривалістю кожне 60-90 хв. На заняттях тренінгу основний акцент буде приділено самопізнанню (кращому усвідомленню власних інтересів, бажань, виявленню домінуючих цінностей). За допомогою різних вправ, ігор, дискусій ви зможете отримати певні навички, важливі для ефективного професійного становлення, познайомитися з характеристиками необхідними для успішного виконання професійних обов'язків, особливостями сучасного ринку праці, різними підходами до побудови кар'єри.

Окрім цього, в процесі проходження занять тренінгу, ви будете отримувати роздатковий матеріал для самостійного заповнення. Раджу вам зберігати у вигляді портфоліо всі ці матеріали. Періодично ви зможете доповнювати ці матеріали, видозмінювати інформацію у разі необхідності. Потім з часом аналізуючи ці матеріали ви зможете краще усвідомити ваші бажання, досягнення, визначити вектор саморозвитку.

2. Обговорення очікувань та запитів учасників групи. Поділіться будь ласка, чи важлива для вас участь у даному тренінгу, і що ви очікуєте отримати від участі у ньому. *(Важливо, щоб висловилися усі учасники тренінгу).* Можливо, ви хотіли б приділити увагу іншим темам пов'язаним з вашим професійним становленням. Дякую. *(Бажано взяти до уваги відповіді учнів і прокоментувати їх).*

3. Прийняття правил у групі.

Ведучий: Для того щоб наша з вами робота була плідною, корисною для кожного та результативною нам потрібно ефективно взаємодіяти. Давайте подумаємо, які умови нам для цього потрібні. Я пропоную прийняти ряд правил взаємодії у групі, якими ми будемо керуватися. *Правила заздалегідь записуються на фліп-чарті та після прийняття групою, закріплюються на видному місці.*

Список правил: уважно слухати один одного; не перебивати мовця;

поважати думку один одного; виявляти активність; правило «стоп»; «Я – висловлювання».

4. Міні лекція з елементами дискусії «Вибір професії». Слово професія “professio” походить від “profiteer” – оголошую своєю справою. Професія – вид трудової діяльності, заняття, що вимагає професійної підготовки і є здебільшого джерелом існування. Виділення професій як особливого соціокультурного феномену обумовлено історично. В своїй сукупності і виявленні професії фіксують поетапне розширення і ускладнення сфер людської діяльності, поглиблення в’язків і диференціацію конкретних її видів. Сучасні професії диференціюються за характером продукту, що створюється, застосованими знаряддями праці і специфічними умовами виробництва. Професія має групу споріднених спеціальностей. Посада є сукупністю трудових обов’язків, які працівник виконує на певному робочому місці.

Професійна діяльність є однією з основних сфер самореалізації особистості. Однак це відбувається лише тоді коли професійна діяльність знаходить особистісний відтінок, тобто здатна відображати і втілювати через себе особистість. Очевидно, що коли людина вносить свої думки, почуття, емоції, вміння, творчість в різні речі, все, що вона робить, стає втіленням і продовженням її самої, перетворюється на Живий Потік творчості, за кожен мить якого людина у відповіді. Людина починає бачити Себе в тому, що вона виробляє, будь то об’єкти, думки або вчинки. Таке «ототожнення» трапляється, коли знайдено справу за покликанням.

Професійна діяльність, що виконується без бажання, настрою, задоволення не забезпечує високих результатів професійного і особистісного розвитку. Ефективний розвиток відбувається лише в процесі активної, емоційно забарвленої діяльності в яку, людина вкладає всю душу, повністю, реалізує свої можливості, виражає себе як особистість. Така діяльність приносить задоволення, стає джерелом енергії і натхнення. Ось чому важлива не стільки діяльність сама по собі, скільки активність особистості, що виявляється у цій діяльності.

Вибір професії – це один з найбільш значущих етапів кар’єрного розвитку особистості, його центральна ланка, оскільки це визначає подальший професійний шлях особистості.

Обговорення по колу: «Чи визначилися ви з майбутньою сферою професійної діяльності»? Бажано відповідати коротко: «так», «ні», «вагаюся».

(За бажанням відбувається коментування відповіді).

5. Вправа «Формула успішного вибору професії навпаки». Професор Гарвардського університету Ф. Парсонс сформулював у 1908 році три основні фактори вибору професії: майбутньому працівнику необхідне якісне розуміння самого себе, своїх здібностей, умінь, інтересів, можливостей, обмежень і їх причин; знання вимог та умов досягнення успіху, переваг і недоліків у різних напрямках роботи; правильне, обґрунтоване співставлення двох перших положень. З часу створення Ф. Парсонсом власної теорії відбулися значні соціально-економічні й політичні зміни, психологічна наука збагатилась новими фундаментальними доробками й теоріями, але розроблена ним класична модель професійної орієнтації майже не змінилась.

Формула вибору професії «ХОЧУ» «МОЖУ» «ПОТРІБНО» в загальному вигляді відображає первинний алгоритм прийняття оптимального рішення щодо вибору майбутньої професії.

«ХОЧУ» – це інтереси, бажання, наміри. Це все те, що людина робить із задоволенням, інтересом, захопленням.

«МОЖУ» – це можливості людини (стан здоров'я, знання, вміння, навички, досвід, особливості характеру, якості, здібності, зовнішні ресурси (матеріальні, часові тощо).

«ПОТРІБНО» – види професійної діяльності, які користуються попитом на ринку праці.

Таким чином, якщо людина обере майбутню професійну діяльність, яка буде цікавою, привабливою для неї, відповідатиме можливостям та буде потрібна на ринку праці – то такий вибір можна вважати вдалим.

Існує думка, що в сучасному непередбачуваному світі особистості, яка ще не має досвіду професійної діяльності надзвичайно складно узгодити усі складові ефективного професійного вибору. Саме тому ми пропонуємо таку вправу. Необхідно поділити аркуш паперу на три частини.

В першій частині потрібно прописати ті види діяльності, якими ви не будете займатися в жодному разі (навіть за великі гроші). Наприклад: не буду займатися політикою, медициною, педагогікою тощо.

В другій частині прописати ті види діяльності, які не подобаються. Наприклад: доглядати за рослинами, ремонтувати техніку, піклуватися про тварин тощо.

В третій, ті види діяльності якими учень не може займатися з

урахуванням стану здоров'я (наприклад: довго спілкуватися, фізично працювати тощо). Така методика дає змогу відкинути ті види діяльності, які з суб'єктивних чи об'єктивних причин не є значущими для професійного вибору.

На наступному аркуші необхідно прописати види діяльності, які приносять задоволення. Це та діяльність яка можливо не дуже легка, можливо не все виходить одразу. Однак вона приносить радість є важливою для вас.

Обговорення вправи. Учасників просять дати зворотній зв'язок. Чи легко виконувати цю вправу, що викликало труднощі, ...

6. Підбиття підсумків. Обговорення по колу. Учасників просять висловити враження від заняття. Наприклад, що було корисним (цікавим, важливим тощо), що нового вони дізналися, чому навчилися. Ведучий наголошує, що приймаються всі відповіді як позитивні так і негативні.

При необхідності можна обговорити більш детально відповіді учасників. Якщо у учасників виникають питання, потрібно дати відповіді на них.

Домашнє завдання. Неможливість виражати себе через діяльність породжує добре відому в психології праці проблему відчуження і супутні їй стани апатії, нудьги, втоми, відчуття глибокого незадоволення власною працею, собою, життям загалом. Проаналізуйте в яких професіях, ті види діяльності, які вам подобаються, викликають інтерес і радість, є домінуючими (важливими, постійними). Саме ці види діяльності датуть змогу вам розкритися і виявити себе, а отже і бути успішним у професії.

Тема II. Професійний успіх.

1. Вправа налагодження взаємодії.

2. Вступне слово. Рефлексія домашнього завдання. «Доброго дня, тема, якій буде присвячена наша зустріч сьогодні стосується професійного успіху. Неможливість виражати себе через діяльність породжує добре відому в психології праці проблему відчуження і супутні їй стани апатії, нудьги, втоми, відчуття глибокого незадоволення власною працею, собою, життям загалом. Минулого разу у вас було домашнє завдання, пов'язане з визначенням професій у яких домінуючою є та діяльність яка приносить вам задоволення, радість. Хтось хоче поділитися своїми результатами?» *Відбувається обговорення.*

Ведучий підсумовує, що успіх у професії напряду пов'язаний з можливістю робити те, що саме тобі подобається. Однак, шлях до успіху в кожного свій і залежить від того, як людина розуміє успіх для себе особисто.

Хочу запропонувати вам таку вправу, давайте разом поміркуємо, що ж таке професійний успіх.

3. Мозковий штурм «Професійний успіх». Ведучий просить висловитися усіх бажаючих з зазначеного приводу. *Усі відповіді записують на фліп-чарті (дошці).* В кінці ведучий підсумовує, що усі складові професійного успіху (висока заробітна плата, визнання результатів діяльності іншими, авторитет у колег, задоволення процесом та результатом власної діяльності, кар'єра, ... є поширеними мотивами вибору тієї чи іншої професійної діяльності. Але якщо людина прагне отримати самореалізацію в професійній діяльності, відчутти радість і задоволення від того, що вона робить, результати мають мати соціальну цінність.

Відомо, що найбільш повне розкриття здібностей людини можливо лише в суспільно значущій діяльності. Причому важливо, щоб здійснення цієї діяльності детермінувалось не тільки ззовні (суспільством), але і внутрішньою потребою самої особистості. Діяльність особистості в цьому випадку стає самодіяльністю, а реалізація її здібностей у даній діяльності здобуває характер самореалізації. Отже, кожна професія дає людині можливість максимально розкритися, проявити свій потенціал.

Коли ми дізнаємося про історії життя відомих людей, то зазвичай звертаємо увагу на їхні досягнення, те, що лежить на поверхні, зовсім не беручи до уваги ті випробування, які довелося пройти цій людині на шляху до успіху, скільки довелося працювати. Що ж допомагає людині долати труднощі? Дати відповідь на це запитання допоможе наступна вправа.

4. Вправа «Якості успішної людини».

Хід виконання: потрібно кожному з учасників назвати свої 2-3 характеристики, які допомагають вам отримати успіх у будь-якій діяльності. Учням роздаються листочки, на яких вони пишуть свої характеристики. Потім учасники зачитують свої характеристики. *(Вправа виконується по колу. У разі необхідності ведучий може розпочати першим).* Учень, який назвав свої характеристики, прикріплює листочки на фліп-чарті, або ведучий записує їх на дошці. В кінці вправи ведучий підсумовує, які характеристики у групі зустрічаються найчастіше. Відбувається обговорення, чому саме ці характеристики дають змогу отримати успіх у діяльності.

5. Міні лекція з елементами дискусії «Складові професійного успіху» .

Ведучий: «Тільки, що ми з вами визначили одну із складових успішного

виконання професійних обов'язків. Це професійно важливі якості.

Обговорення. Давайте разом поміркуємо, від чого ще залежить успіх у професійній діяльності. *Учасники називають відомі їм складові професійного успіху. Всі відповіді записуються на дошці (фліп-чарті).*

Буває так, що людина сумлінно виконує професійні обов'язки, має авторитет, статус, гарну заробітну плату, а от задоволення від професії немає. Чи можна назвати таку людину успішною в професії?

Отже, можемо підсумувати, що професійний успіх складається з зовнішніх і внутрішніх (суб'єктивних) факторів. До зовнішніх можна віднести: статус, престижність професії, високу заробітну плату, просування кар'єрними сходами, визнання, нагороди за здобутки у професійній діяльності. До внутрішніх: радість, задоволення від діяльності, інтерес, бажання дізнаватися щось нове, відчуття власної значущості, гордість за себе, зростання професійної майстерності, самоповага. Тільки поєднання зовнішніх і внутрішніх факторів дає змогу бути по справжньому успішним у професії. Але це не означає, що людина зразу має відчувати всі складові професійного успіху. Іноді для цього потрібен час. Однак, в будь-якому випадку все одно індикаторами успішності в професії є радість, задоволення діяльністю і результативність праці.

6. Підбиття підсумків. Обговорення по колу. Учасників просять висловити враження від заняття. Наприклад, що було корисним (цікавим, важливим тощо), що нового вони дізналися, чому навчилися. Ведучий наголошує, що приймаються всі відповіді як позитивні так і негативні.

При необхідності можна обговорити більш детально відповіді учасників. Якщо у учасників виникають питання, потрібно дати відповіді на них.

Домашнє завдання. Пропоную поміркувати на тему, від чого б ви ніколи не відмовились заради досягнення успіху, і чим би могли поступитися.

Список використаних джерел

1. Абетка планування кар'єри / Грінчук Н. М., Попик І. В., Пухер Л. Р. [упор. Грінчук Н. М.]. Луцьк: Волинський національний університет ім. Л. Українки, 2010. 36 с.
2. Акмеологія з основами психології кар'єри: Навчальний посібник / [уклад. О. М. Гавалешко, В. В. Пасніченко, Т. А. Кривко]. Чернівці : Рута, 2004. 84 с.
3. Зінченко А. Г., Саприкіна М. А. Навички для України 2030: погляд бізнесу / за ред. М. А. Саприкіної. Київ: ТОВ Вид-во «ЮСТОН» 2016, 36 с.
4. Зуб О. В. Формула Продуктивності: понад 100 прийомів, методів, технік та інших фішок із тайм-менеджменту, самомотивації, а також персональної продуктивності. Тернопіль: Мандрівець, 2019. 136 с.
5. Кар'єрний план: як його продумати і готовий приклад. URL: <https://www.depratsiuiesh.com.ua/> (дата звернення 30.09.2022).

6. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навчальний посібник. [4-є вид.]. Київ, 2003. С. 395-400.
7. Навички для успішної кар'єри [курс для здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти]. Київ, 2020. 300 с
8. Сасенко Н. В. Формування професійних ідеалів майбутніх інженерів в процесі навчально-виховної роботи ВТНЗ. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2013. № 4(57). С. 166-175.
9. Самосвідомість та професійно значущі якості студентів психологів: теоретико концептуальний аналіз та прикладні дослідження: монографія / [за ред. Синельникова В. М.]. Донецьк: Норд-Прес, 2010. 244 с.
10. Скібіцька Л. І Організація праці менеджера: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 360 с.
11. Савельєва В. Ф., Єськов О. Л. Управління діловою кар'єрою: навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Краматорськ: ДДМА, 2007. 168 с.
12. Сушенцева Л. Л. Основи професійної мобільності: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2011. 162 с.
13. Траверсе Т. М. Психологія праці: навчально-методичний посібник. Київ: ІПО КНУ ім. Т. Шевченка, 2004. 116 с.
14. Як планувати власну професійну кар'єру: методичні рекомендації для учнів ПТНЗ / Байдулін В. Б., Злочевська Л. С., Торчевська Н. В. Київ: ІПТО НАПН України, 2019. 80 с.
15. Developing national career development support systems. Pathways to enhance lifelong career guidance, career education and career development support for workers. International Labour Office 4, route des Morillons CH-1211. Geneva 22, Switzerland, 2021.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ ЗА ВИБОРОМ
«Кроки у кар'єрному становленні. Вибір профілю навчання»
для здобувачів базової середньої освіти 9–х класів
загальноосвітніх навчальних закладів

***Анотація.** Курс спрямований на підтримку здобувачів базової середньої освіти (9 клас) у свідомому виборі профілю навчання як важливого етапу професійного самовизначення. У межах програми учні ознайомлюються з роллю професії в житті людини, особливостями сучасного ринку праці, освітніми можливостями в умовах реформи НУШ. Програма допомагає учням сформувати уявлення про власну освітню і професійну траєкторію, розвивати навички самоусвідомлення, планування та прийняття рішень. Структура курсу включає три блоки: інформаційний, діагностично-консультативний та прогностичний. Рекомендовано для викладання як окремих курс або інтеграції у профорієнтаційну роботу.*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

***Актуальність.** До цього часу відкритими залишаються питання формування змісту і технології практичної реалізації процесу забезпечення підготовки здобувачами базової середньої освіти до вибору профілю навчання, який визначає зміст і перебіг процесу формування кар'єрної спрямованості здобувачів профільної освіти. Це обумовлює доцільність подальших розвідок у цьому напрямі в теоретичному і практичному аспектах.*

Затверджений у липні 2024 р. Кабінетом Міністрів України Державний стандарт профільної середньої освіти визначає розподілений за освітніми галузями загальний обсяг навчального навантаження для здобувачів освіти, структуру та зміст профільної середньої освіти, вимоги до обов'язкових результатів їхнього навчання тощо. У стандарті зазначається, що профільна середня освіта складається з двох етапів: першого профільно-адаптаційного (10-й рік навчання) та другого безпосередньо профільного (11-12-й роки навчання). Дієвість упровадження в освіту самого стандарту напряму залежить від змісту і якості пропедевтичного етапу профільної освіти, що має, зокрема, передбачати надання психолого-педагогічної підтримки здобувачам базової середньої освіти у виборі профілю навчання. Крім безпосереднього вибору профілю навчання, це сприятиме формуванню в них розуміння вимог сучасного суспільства й ринку праці до випускників освітніх закладів, надасть чіткі рекомендації щодо шляхів набуття ними професійної освіти, сприятиме розвитку в них ставлення до себе як до суб'єкта майбутньої професійної праці

тощо.

У Державному стандарті зазначається, що профілі навчання формують заклади освіти шляхом їхнього вибору здобувачами освіти на основі аналізу власних потреб, готовності, уподобань та інтересів за сприяння педагогічної ради, що формує відповідні пропозиції щодо змісту, підходів і методів організації освітнього процесу, зумовлені її баченням і спроможністю, очікуваннями батьків та місцевої громади й суспільства, запитами засновників закладів освіти і суспільними пріоритетами.

Але нерозв'язаними залишаються питання здійснення здобувачами освіти означеного вибору.

Мета курсу: Формування кар'єрної спрямованості здобувачів освіти, усвідомлення власної освітньої і професійної траєкторії в умовах реформи «Нова українська школа» (НУШ) шляхом забезпечення усвідомленого вибору ними профілю навчання.

Основними завданнями курсу є: висвітлення ролі професійної діяльності в житті людини, ознайомлення з вимогами сучасного ринку праці, інформування про особливості побудови освітньої траєкторії в умовах реформи «Нова Українська школа», усвідомлення важливості врахування у профільному й професійному самовизначенні власних індивідуальних особливостей, ціннісних орієнтацій, усвідомлення ролі універсальних навичок в майбутній кар'єрі, активізацію процесів профорієнтаційного самоорієнтування.

Розкрито такі складові кар'єрного і професійного становлення особистості, як: професійний план, освітня траєкторія, кар'єра, професіоналізм, професійний ідеал.

Акцентовано увагу на важливості профорієнтаційного самоорієнтування у професійному й кар'єрному становленні.

Важливість цілеспрямованої роботи здобувачів освіти над власним самовизначенням і глибокого усвідомлення свого вибору.

Дії пов'язані з особистісним і професійним розвитком, де перше стосується самоусвідомлення і внутрішньої мотивації, а друге – практичної

реалізації через дію.

Вид курсу – міжпредметний.

Структура і зміст програми курсу. Курс структурований за такими загальними змістовними блоками: 1. Інформативно-просвітницький блок (тема 1-3). 2. Діагностично-консультативний блок (тема 4-6). 3. Прогностичний (рефлексивний) блок (тема 7-9).

Навчальна програма розрахована на 9 годин і може викладатись як курс за вибором для здобувачів освіти у 9-х класах основної школи або її окремі теми можуть застосовуватися як додаткові матеріали у змісті навчальних предметів у 10-12-х класів різних профілів загальноосвітніх навчальних закладів.

Також зміст курсу може реалізовуватися як супутній матеріал під час проведення профорієнтаційних заходів, зокрема на лекціях, конференціях, диспутах, екскурсіях, вебінарах, тренінгах, тощо.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДЛЯ КУРСУ ЗА ВИБОРОМ

«Кроки у кар'єрному становленні. Вибір профілю навчання»

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу	Вміння, наскрізні для всіх ключових компетентностей
1	2	3
1. Профільно орієнтаційна інформація		
Знаннєвий компонент: <i>називає</i> особливості академічного і професійного спрямувань профільної освіти.	Ознайомлення з особливостями академічного і професійного спрямувань профільної освіти. Окреслення підходів до формування профілів навчання.	Читати з розумінням , під час ознайомлення з положеннями Державного стандарту профільної середньої освіти.
Діяльнісний компонент: <i>окреслює</i> підходи до формування профілів навчання; <i>називає</i> загальні вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти; <i>називає</i> уміння, що є наскрізними для всіх ключових компетентностей.	Визначення загальних вимог до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти. Розкриття ключових компетентностей, на формування яких загалом спрямована профільна освіта.	Висловлювати власну думку про підходи до формування профілів навчання. Критично мислити під час розгляду ключових компетентностей, на формування яких загалом спрямована профільна освіта.
Ціннісний компонент: <i>дає оцінку</i> ключовим	Характеристика умінь, що є наскрізними для всіх	

1	2	3
компетентностям, на формування яких загалом спрямована профільна освіта; характеризує освітні галузі в аспектах розкриття мети та компетентнісного потенціалу (здатності формувати ключові компетентності) кожної з них.	ключових компетентностей. Стисла характеристика освітніх галузей в аспектах розкриття мети та компетентнісного потенціалу (здатності формувати ключові компетентності) кожної з них.	
2. Роль професійної діяльності в житті людини та вимоги сучасного ринку праці. Вимоги сучасного ринку праці до фахівця (компетенції).		
Знаннєвий компонент: деталізує відомості, які є основними для характеристики фахівців різних професійних сфер.	Розкриття основних відомостей про фахівців різних професійних сфер Характеристика вимог сучасного ринку праці до фахівця (професійні, цифрові компетенції, м'які навички здатність до постійного навчання, інноваційність та креативність, етичність та відповідальність, лідерські якості, екологічна та соціальна свідомість, глобальне мислення та мультикультурна компетентність).	Висловлювати власну думку щодо основних відомостей про фахівців різних професійних сфер. Логічно обґрунтовувати позицію , що передбачає висловлювання суджень і висновків щодо вимог до фахівців різних професійних сфер. Критично і системно мислити у визначенні вимог сучасного ринку праці до фахівців різних професійних сфер.
Діяльнісний компонент: називає основні відомості про фахівців різних професійних сфер.		
Ціннісний компонент: обґрунтовує вимоги сучасного ринку праці до фахівця (компетенції).		
3. Професійне і кар'єрне становлення особистості. Ціннісні орієнтації у побудові майбутньої кар'єри. Універсальні навички у профільному й професійному самовизначенні.		
Знаннєвий компонент: визначає поняття професійний план, освітня траєкторія, кар'єра, кар'єрна траєкторія, професіоналізм; називає універсальні навички.	Розкриття змісту понять професійний план, освітня траєкторія, кар'єра, кар'єрна траєкторія, професіоналізм, професійний ідеал, ціннісні орієнтації, універсальні навички.	Сприймання, усвідомлення та розуміння інформації , щодо понять професійний план, освітня траєкторія, кар'єра, кар'єрна траєкторія, професіоналізм, професійний ідеал, ціннісні орієнтації, універсальні навички.
Діяльнісний компонент: визначає складові основного і резервного професійного плану; презентує план розвитку власної освітньої траєкторії.	Визначення значення власних ціннісних орієнтацій у побудові майбутньої кар'єри. Характеристика вагомості універсальних навичок у профільному й професійному самовизначенні особистості.	Логічно обґрунтовувати позицію , щодо значення власних ціннісних орієнтацій у побудові майбутньої кар'єри.
Ціннісний компонент: характеризує поняття професійно-ціннісні орієнтації, професійний ідеал		Оцінювати ризики , щодо не врахування значення універсальних навичок у профільному й професійному самовизначенні.
4. Визначення і усвідомлення власних професійно-кар'єрних характеристик.		

1	2	3
Знаннєвий компонент: визначає поняття професійно-кар'єрні характеристики особистості; називає свої здібності; визначає власні освітні мотиви і інтереси.	Розкриття процесу визначення особою власних професійно-кар'єрних характеристик як комплексу дій, спрямованих на самопізнання і самоаналіз. Аналіз засобів визначення і розкриття особою своїх сильних і слабких сторін, здібностей, інтересів та цінностей. Визначення особою власних майбутніх професійних цілей та пріоритетів. Розгляд значення мотивації особи до навчання і саморозвитку для побудови майбутньої кар'єри.	Висловлювати власну думку щодо процесу визначення власних професійно-кар'єрних характеристик. Виявляти ініціативу , що передбачає активний пошук і освоєння нових знань, визначення власних майбутніх професійних цілей та пріоритетів. Діяти творчо , що передбачає пропонування рішень розв'язання проблеми адаптації до навчання за відповідним профілем, діяльності по самовдосконаленню.
Діяльнісний компонент: виконує певні кроки з метою самовдосконалення; прагне до освоєння нових знань.		
Ціннісний компонент: характеризує власні майбутні професійні цілі та пріоритети; дає оцінку власної здатності адаптації до змін, бажання діяти навіть у складних обставинах.		
5. Здатність до вольових зусиль у професійно-кар'єрній діяльності.		
Знаннєвий компонент: визначає поняття дисципліна, рішучість, здатності до самоконтролю; пояснює поняття «soft skills» і «hard skills».	Розгляд понять дисципліна, рішучість, здатність до самоконтролю, наполегливість у досягненні результатів. Обговорення ситуацій, у яких необхідно прикладання зусиль для досягнення освітніх і кар'єрних цілей, особливо за наявності труднощів чи необхідності долати певні перешкоди.	Сприймання, усвідомлення та розуміння інформації , щодо понять дисципліна, рішучість, здатність до самоконтролю, наполегливість у досягненні результатів.
Діяльнісний компонент: виявляє здатність до вольових зусиль; планує кроки, спрямовані на набуття нових навичок і компетентностей.		Логічно обґрунтовувати позицію , щодо ситуацій, у яких необхідно прикладання зусиль для досягнення освітніх і майбутніх кар'єрних цілей.
Ціннісний компонент: дає оцінку власним освітнім і майбутнім кар'єрним цілям.	Характеристика професійно-кар'єрної діяльності здобувачів освіти як ключової умови у забезпеченні інтеграції освітніх і кар'єрних цілей, спрямованих на їхню успішну самореалізацію у майбутньому професійному житті.	Оцінювати ризики , пов'язаними з обґрунтованістю визначення власних освітніх і майбутніх кар'єрних цілей.
6. Ринок освітніх послуг. Зв'язок профілю навчання з відповідними професійними сферами.		
Знаннєвий компонент: виявляє зв'язок профілю навчання з відповідними професійними сферами; визначає інформаційне	Розгляд шляхів набуття визначеного профілю та подальшого здобуття професійної освіти. Конкретизація і аналіз	Логічно обґрунтовувати позицію , щодо шляхів набуття визначеного профілю. Приймати рішення , що

1	2	3
поле пошуку можливостей продовження навчання за обраним профілем. Діяльнісний компонент: називає шляхи набуття визначеного профілю та подальшого здобуття освіти; презентує власну програму побудови освітньої траєкторії. Ціннісний компонент: дає оцінку особливостям побудови освітньої траєкторії в НУШ.	інформаційного поля пошуку можливостей продовження навчання за обраним профілем. Розгляд зв'язку профілю навчання з відповідними професійними сферами.	передбачає прогнозуванням і врахуванням можливих ризиків і наслідків вибору шляху набуття визначеного профілю та подальшого здобуття професійної освіти. Критично і системно мислити, в процесі аналізу інформаційного поля пошуку можливостей продовження навчання за обраним профілем.
7. Тенденції розвитку ринку праці в Україні і світі. Професії майбутнього. Суспільство майбутнього.		
Знаннєвий компонент: визначає тенденції розвитку ринку праці в Україні та світі; виявляє вплив соціально-економічних, технологічних і демографічних змін на розвиток ринку праці. Діяльнісний компонент: знаходить інформацію про тенденції розвитку ринку праці в Україні; називає професії майбутнього. Ціннісний компонент: характеризує та оцінює значення професійно-ціннісних орієнтацій у побудові майбутньої кар'єри.	Розгляд тенденцій розвитку ринку праці в Україні та світі. Обговорення впливу глобалізації, технологічних інновацій та демографії на зміни традиційних моделей праці.	Критично мислити під час окреслення тенденцій розвитку ринку праці в Україні та світі. Логічно обґрунтовувати позицію щодо тенденцій розвитку ринку праці в Україні та світі. Розв'язувати проблеми, що передбачає здатність формулювати проблему, висувати гіпотези, презентувати та аргументувати рішення впливу глобалізації, технологічних інновацій та демографії на зміни традиційних моделей праці.
8. Активізація процесів профільного і профорієнтаційного самоорієнтування		
Знаннєвий компонент: пояснює вплив власних інтересів, здібностей, нахилів і цінностей у контексті вибору навчального профілю та майбутнього професійного шляху. Діяльнісний компонент: називає використовує показує виконує практичні завдання або проєкти, що	Участь здобувачів освіти у тренінгах, рольових іграх, проєктах, різноманітних практичних завданнях тощо, що відповідають їхнім освітнім і професійним інтересам.	Виявляти ініціативу, що передбачає активну участь у різних видах діяльності, ініціювання їх, прагнення до лідерства, уміння брати на себе відповідальність. Конструктивно керувати емоціями, що передбачає конструктивну комунікацію, зосередження уваги, продуктивну діяльність. Співпрацювати з іншими особами, що передбачає

1	2	3
відповідають професійним інтересам; <i>бере участь</i> у тренінгах, рольових іграх тощо. Ціннісний компонент: <i>усвідомлює</i> відповідальне ставлення до власного вибору.		здатність обґрунтовувати переваги взаємодії під час спільної діяльності, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим і заохочувати їх до досягнення спільної мети.
9. Уточнення, конкретизація, поглиблення знань про обраний профіль, перевірка правильності міркувань, що обумовили цей вибір.		
Знаннєвий компонент: <i>називає</i> навчальні предмети, які вивчаються в рамках обраного профілю; <i>визначає</i> навички, знання і вимоги, необхідні для обраного напрямку.	<i>Захист</i> проекту обраного профілю, з метою визначення рівня усвідомлення самоцінності у кар'єрно-професійній діяльності та оцінки власної спроможності досягати освітніх і кар'єрних цілей.	<i>Діяти творчо</i>, що передбачає креативне мислення, продукування нових ідей, застосування власних знань для створення проекту обраного профілю.
Діяльнісний компонент: <i>виконує</i> перевірку правильності міркувань шляхом аналізу і рефлексії над тим, чи відповідає обраний шлях особистим можливостям, інтересам і перспективам.	<i>Уточнення і конкретизація</i> загального змісту профільних навчальних предметів, особливостей пов'язаних з ними сфер професійної діяльності людини.	<i>Конструктивно керувати емоціями</i>, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших осіб, адекватно реагувати на конфліктні ситуації під час представлення проекту обраного профілю.
Ціннісний компонент: з'ясовує <i>усвідомлює</i> самоцінність у кар'єрно-професійній діяльності; <i>оцінює</i> власну спроможність досягати поставлених цілей.	<i>Конкретизація</i> уявлень про навички, знання і вимоги, необхідні для обраного профілю і пов'язаного з ним напрямку майбутньої професійної підготовки. <i>Розширення</i> знань про обрану професію, ознайомлення з її сучасними аспектами, тенденціями розвитку.	<i>Оцінювати ризики</i>, що передбачає здатність розрізняти прийнятні та неприйнятні ризики рішення про обрання профілю і пов'язаного з ним напрямку майбутньої професійної підготовки.

У змісті окремих тем доцільно розкрити певні відомості та забезпечити відповідну діяльність здобувачів базової середньої освіти.

1. Профільноорієнтаційна інформація.

У змісті теми має бути розкрито:

У інформації про особливості академічного і професійного спрямувань профільної освіти, має бути окреслено підходи до формування профілів навчання. Зокрема, профільна освіта передбачає дві основні траєкторії:

академічне та професійне спрямування. Академічне спрямування орієнтоване на поглиблене вивчення предметів, необхідних для вступу до закладів вищої освіти, зокрема природничих, гуманітарних або математичних дисциплін. Професійне спрямування зосереджується на здобутті практичних навичок і компетентностей, що забезпечують готовність до професійної діяльності або подальшого навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Формування профілів навчання відбувається з урахуванням освітніх потреб здобувачів освіти, запитів ринку праці та можливостей освітнього середовища.

Загальні вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, які визначаються Державним стандартом освіти та охоплюють засвоєння предметних знань, розвиток ключових компетентностей та формування загальних вмінь і навичок, необхідних для особистісного і професійного становлення. Здобувачі освіти мають оволодіти основами критичного мислення, комунікативними навичками, умінням працювати з інформацією, здатністю до самостійного навчання та ефективної взаємодії в соціумі.

Розкрито ключові компетентності визначені європейськими та національними освітніми стандартами, на формування яких загалом спрямована профільна освіта (комунікативна компетентність (володіння державною та іноземними мовами); математична компетентність та основи природничих наук і технологій; інформаційно-цифрова компетентність; - навчання впродовж життя; соціальна та громадянська компетентність; підприємливість та фінансова грамотність; екологічна компетентність; культурна та мистецька компетентність).

Схарактеризовано уміння, що є наскрізними для всіх ключових компетентностей (здатність до критичного мислення, вміння вирішувати проблеми, працювати в команді, адаптуватися до змін та аналізувати інформацію з різних джерел. Вони є універсальними і сприяють застосуванню знань у різних сферах життєдіяльності. Також важливими є навички самостійного навчання, творчого мислення та ефективної комунікації.

Надано стислу характеристику освітніх галузей в аспектах розкриття мети

та компетентнісного потенціалу (здатності формувати ключові компетентності) кожної з них (наприклад: мовно-літературна, розвиває комунікативні навички, критичне мислення та вміння аналізувати тексти; математична галузь, формує логічне мислення, здатність до аналізу та вирішення практичних задач; природнича галузь, сприяє розумінню наукових принципів, екологічного мислення та експериментальної діяльності; технологічна галузь, розвиває підприємницьке мислення, інженерні навички та практичні компетентності; соціальна і здоров'язбережувальна, формує в здобувачів освіти усвідомленого ставлення до здоров'я, розвиток навичок безпечної та відповідальної поведінки, а також соціальної адаптації; громадянська та історична, сприяє розвитку громадянської свідомості, патріотизму, історичної пам'яті та критичного мислення через вивчення історичних процесів і суспільних явищ; мистецька галузь, сприяє розвитку естетичного смаку, креативності та культурної самобутності; фізична культура, формує навички здорового способу життя та фізичної активності.

Окреслено обов'язкові загальні результати навчання, які включають засвоєння базових знань кожної освітньої галузі, набуття практичних навичок та розвиток особистісних якостей, що сприяють успішній самореалізації здобувачів освіти у майбутньому.

2. Роль професійної діяльності в житті людини та вимоги сучасного ринку праці. Вимоги сучасного ринку праці до фахівця (компетенції).

У змісті теми має бути розкрито основні відомості про фахівців різних професійних сфер (промислового виробництва, металургійної, хімічної та добувної промисловості; машинобудування, металообробки, електротехнічного виробництва; транспорту та інформаційно-комунікаційних систем; торгівлі, сфери послуг, харчової промисловості та туристичної діяльності; будівництва, житлово-комунального господарства, деревообробки, виробництва меблів та целюлозно-паперової промисловості; агропромислового комплексу; текстильної промисловості, пошиття одягу, виготовлення взуття, художніх

промислів, поліграфії; професійної педагогіки, психології та змісту професійної (професійно-технічної) освіти).

При розкритті змісту цього заняття, доцільно розкрити вимоги сучасного ринку праці до фахівця (компетенції).

Сучасний ринок праці висуває високі вимоги до фахівців, акцентуючи увагу на їхніх компетенціях, які включають не лише професійні знання та навички, а й особистісні якості, гнучкість та здатність до адаптації.

Серед ключових вимоги сучасного ринку праці можна відокремити: професійні компетенції; м'які навички (soft skills); здатність до постійного навчання (lifelong learning); цифрові компетенції; інноваційність та креативність; глобальне мислення та мультикультурна компетентність; етичність та відповідальність; лідерські якості; екологічна та соціальна свідомість.

Таким чином, сучасний ринок праці орієнтований на багатофункціональних фахівців, які поєднують професійну компетентність із гнучкими м'якими навичками, здатністю до швидкого навчання та інноваційного підходу. Підготовка таких фахівців вимагає інтеграції міждисциплінарного підходу до освіти, розвитку персональних навичок та стимулювання самонавчання.

3. Професійне і кар'єрне становлення особистості. Ціннісні орієнтації у побудові майбутньої кар'єри. Універсальні навички у профільному й професійному самовизначенні.

При розкритті змісту цього заняття, варто особливо наголосити на значенні ціннісних орієнтацій здобувачів середньої профільної освіти у побудові майбутньої кар'єри.

По перше, ціннісні орієнтації є визначальним фактором при прийнятті рішень у діях по побудові кар'єри. Цінності є внутрішніми переконаннями, які визначають, що для особистості є важливим, корисним або бажаним. У процесі вибору професійного шляху здобувачі середньої профільної освіти спираються

на свої ціннісні пріоритети, провідними з яких є: бажання допомагати іншим (соціальна орієнтація); прагнення до фінансового добробуту; потреба у творчій самореалізації або стабільності. Наприклад, учні з розвинутою екологічною свідомістю можуть обрати професії у сфері охорони природи чи сталого розвитку, тоді як орієнтація на технології й інновації приведе до технічних спеціальностей.

По друге, ціннісні орієнтації, це основа для визначення професійної мети. Ціннісні орієнтації допомагають здобувачам освіти сформулювати, що саме вони хочуть досягти під час побудови кар'єри. Ці орієнтири включають: вибір професійної сфери відповідно до власних переконань; бажання зробити внесок у суспільство або працювати над глобальними викликами; побудову балансу між особистим життям і роботою.

По третє, ціннісні орієнтації характеризують мотивацію до навчання та розвитку. Цінності стимулюють інтерес до навчання, формують мотивацію здобувачів опановувати певні дисципліни та долати труднощі в освіті. Наприклад: цінність самореалізації мотивує до самостійного опанування навичок; прагнення визнання або поваги стимулює участь у конкурсах, олімпіадах.

По четверте, ціннісні орієнтації є основою при формуванні професійної ідентичності. Ціннісні орієнтації є ключовим елементом у процесі самоусвідомлення здобувачем себе як майбутнього фахівця. Через систему цінностей учень визначає, як хоче реалізувати себе у професійному середовищі.

По п'яте, ціннісні орієнтації мають вплив на вибір стратегії кар'єрного зростання. Цінності визначають, чи буде здобувач обирати кар'єру з акцентом на вертикальний ріст (посади, авторитет) або на горизонтальний розвиток (освоєння нових компетенцій, змінність професій).

Таким чином, ціннісні орієнтації виступають внутрішнім компасом, який визначає напрямок професійного шляху здобувачів освіти, мотивує до активної самореалізації та формує їхнє бачення майбутньої кар'єри. Тому врахування ціннісних пріоритетів є важливим завданням як для самих здобувачів, так і для

педагогів, які допомагають у профорієнтації.

4. Визначення і усвідомлення власних професійно-кар'єрних характеристик.

При розкритті змісту цього заняття, варто наголосити, що це комплексний процес самопізнання і самоаналізу, який допомагає особі орієнтуватися у професійному середовищі, приймати свідомі рішення та досягати гармонії між особистими прагненнями і реаліями обраної професії.

Успішне здійснення цього процесу залежить від:

1. Розуміння особою своїх сильних і слабких сторін, здібностей, інтересів та цінностей. Це перший крок до професійного самовизначення. Особа має оцінити свої можливості, визначити, що їй вдається найкраще, та які аспекти потребують додаткового розвитку. Водночас важливо розуміти, що приносить задоволення, які види діяльності викликають інтерес, і які цінності лежать в основі ухвалення рішень. Наприклад, для когось важливі соціальні контакти, для іншого – творчість або стабільність.

2. Визначення власних майбутніх професійних цілей та пріоритетів. Усвідомлення своїх прагнень допомагає спрямувати зусилля на досягнення конкретних результатів. Важливо не тільки мати амбіції, але й уявляти реальний шлях досягнення мети, враховуючи ресурси, можливості та ризики. Наприклад, поставити мету стати лікарем і зрозуміти, що для цього необхідні певні знання, досвід та багаторічне навчання.

3. Мотивація до навчання, саморозвитку і до кроків на шляху побудови майбутньої кар'єри, є ключовим для успішної кар'єри. Мотивація виступає рушійною силою, яка обумовлює усталене бажання особи вчитися та вдосконалюватися, прагнення до освоєння нових знань, адаптації до змін, підтримує її зусилля навіть у складних обставинах, тощо.

5. Здатність до вольових зусиль у професійно-кар'єрній діяльності.

Професійно-кар'єрна діяльність дозволяє підготувати здобувачів

профільної середньої освіти до сучасного динамічного світу, в якому важливими є не лише академічні знання, але й адаптивність, критичне мислення, здатність до навчання протягом життя. Її можна розглядати як процес цілеспрямованого вибору, планування та реалізації здобувачами освіти кроків, спрямованих на набуття знань, навичок і компетентностей, які відповідають обраній професійній сфері, а також формування стратегії кар'єрного зростання.

Означена діяльність має дві складові, перша полягає у вивченні профільних дисциплін, участі у практичних заняттях, в освітніх і профорієнтаційних проєктах, предметних олімпіадах, у різноманітних конкурсах, тренінгах та воркшопах з розвитку «soft skills» і «hard skills», що у комплексі закладають підґрунтя для розвитку спеціальних знань, навичок і компетентностей, необхідних у майбутнього для успішного входження у професійну діяльність. Участь. Друга, обумовлює ознайомлення з ринком праці (спектром актуальних професій і спеціальностей, вимогами роботодавців різних виробничих сфер), проходження профорієнтаційного тестування, кар'єрне консультування (індивідуальне та групове), складання індивідуального основного і резервного кар'єрних планів, що у результаті забезпечує усвідомлення особистістю перспектив кар'єрного розвитку, формування цілей і кроків для досягнення у майбутнього професійного успіху (визначення складових кар'єрної траєкторії у сенсі формулювання короткострокових і довгострокових цілей).

Профільне навчання забезпечує інтеграцію освітньої та кар'єрної діяльності здобувачів освіти, створює умови для практичного застосовування знань, набутих в процесі навчання, саме у контексті майбутньої професійної діяльності.

6. Ринок освітніх послуг. Зв'язок профілю навчання з відповідними професійними сферами.

Особливу увагу варто приділити розгляду зв'язку між освітніми галузями

визначеними у Державному стандарті профільної середньої освіти і відповідними професійними сферами.

Мовно-літературна освітня галузь профільної середньої освіти зосереджена на вивченні мов (рідної та іноземних), літератури, культури мовлення, письма, а також розвитку навичок комунікації, аналізу текстів та творчого письма. Вона включає такі дисципліни, як рідна мова, література, іноземні мови, ораторське мистецтво, стилістика, а також розвиває навички критичного мислення через аналіз літературних творів.

Зв'язок між мовно-літературною освітньою галуззю і відповідними професіями полягає в тому, що здобуті знання і навички мають широкий спектр застосування у різних сферах, де важливими є навички комунікації, письма, редагування, перекладу та літературного аналізу.

Математична освітня галузь профільної середньої освіти зосереджена на розвитку у здобувачів освіти навичок роботи з числами, логічними структурами, формулюванням і розв'язанням математичних задач, а також на розвитку аналітичного та критичного мислення. Вона охоплює вивчення алгебри, геометрії, математичного аналізу, статистики, теорії ймовірностей, а також розвитку навичок вирішення реальних задач за допомогою математичних методів.

Зв'язок між математичною освітньою галуззю і відповідними професіями полягає в тому, що знання математики є основою для багатьох професій, які потребують аналітичних навичок, точності, розуміння математичних моделей і статистичних методів.

Природнича освітня галузь профільної середньої освіти охоплює дисципліни, які зосереджуються на вивченні природних явищ, фізичних і хімічних процесів, живої і неживої природи, біологію, хімію, фізику, географію, а також та інші науки, що сприяють розвитку логічного мислення, аналітичних здібностей та здатності до проведення досліджень.

Зв'язок між природничою освітньою галуззю та відповідними професіями полягає в тому, що знання та навички, здобуті в цих дисциплінах, є основою

для кар'єр у наукових, технічних, медичних, екологічних та інших галузях, де вимагається глибоке розуміння природних процесів та їх практичного застосування.

Технологічна освітня галузь, охоплює освітні предмети що поєднують технічні і економічні дисципліни, зокрема економіку, підприємництво, технології та менеджмент. У змісті галузі відображено опис різноманітних технологій, що використовуються для створення, виробництва та обслуговування технічних систем, а також для забезпечення їх ефективного функціонування. Включає в себе різні аспекти, зокрема, технічне проектування, механіку, електроніку, будівництво, матеріалознавство, робототехніку, енергетичні системи, а також вивчення новітніх технологій у таких сферах, як 3D-друк, автоматизація виробництва та інші.

Зв'язок між технологічною освітньою галуззю та відповідними професіями можна прослідкувати через те, що здобуті в цій галузі знання дають учням навички, необхідні для виконання практичних і творчих завдань у різних технічних сферах.

Інформатична освітня галузь профільної середньої освіти фокусується на розвитку у здобувачів освіти навичок роботи з інформаційними технологіями (ІТ), комп'ютерними системами, програмуванням, цифровими медіа та іншими сучасними технологіями. Вона охоплює такі дисципліни, як інформатика, програмування, обробка даних, комп'ютерна графіка, робототехніка, кібербезпека, а також основи роботи з інформаційними системами та базами даних.

Зв'язок між інформатичною освітньою галуззю і відповідними професіями полягає в тому, що знання та навички, здобуті в цій галузі, є основою для кар'єр у сфері інформаційних технологій, комп'ютерних наук, цифрових послуг та інженерії.

Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь пов'язана з сферами соціального захисту, охорони здоров'я, психологічною підтримкою, а також збереженням фізичного та психічного здоров'я людини. Вона сприяє розвитку

знань і навичок, необхідних для розуміння та підтримки благополуччя індивідів та громади в цілому. Це навчання охоплює питання соціальних та медичних аспектів життя людини, здорового способу життя, профілактики хвороб, а також допомоги тим, хто потребує підтримки в складних життєвих ситуаціях.

Зв'язок між соціальною та здоров'язбережувальною галуззю освіти і відповідними професіями полягає в тому, що ці знання та навички є базою для професій, спрямованих на допомогу людям в різних сферах, пов'язаних з їх здоров'ям та соціальним добробутом.

Громадянська та історична освітня галузь охоплює вивчення основ державного устрою, прав людини, історії, політики, соціальних та культурних процесів. Ця галузь допомагає учням розуміти соціальні, економічні та політичні явища, а також формує громадянську відповідальність та активну позицію в суспільстві.

Зв'язок між цією освітньою галуззю та відповідними професіями можна визначити через те, що випускники, які мають глибокі знання в галузі історії, права, політології та соціальних наук, можуть обирати професії, що вимагають розуміння історичних та громадянських процесів, а також здатності працювати з правовими та соціальними питаннями.

Мистецька освітня галузь (музика, образотворче мистецтво, театральне мистецтво) охоплює навчання та розвиток творчих здібностей здобувачів освіти у таких сферах, як музика, живопис, театр, хореографія, дизайн та інші види мистецтва. Це сприяє формуванню естетичних та художніх навичок, розвитку креативного мислення і здатності виражати себе через різноманітні форми мистецтва.

Зв'язок між мистецькою освітньою галуззю та відповідними професіями можна прослідкувати через те, що учні, які отримують поглиблені знання в цих дисциплінах, мають можливість продовжити свою освіту в профільних вищих навчальних закладах і згодом обрати професії, які відповідають їхнім інтересам та навичкам.

Освітня галузь фізична культура включає різноманітні види освітньої

діяльності, спрямовані на фізичний, психоемоційний та соціальний розвиток здобувачів освіти. Це один із основних напрямів виховання, який охоплює як практичні заняття, так і теоретичну підготовку, щоб забезпечити учням комплексний підхід до здоров'я та фізичного розвитку.

Освітня галузь «фізична культура» тісно пов'язана з різними професіями, що мають на меті розвиток фізичної культури, спорту, здоров'я та виховання.

Варто зазначити, відмінності між професіями, які будуть повторюватися в описі зв'язку кількох освітніх галузей профільної середньої освіти, вказує на те, що профільна середня освіта спрямована не лише на вибір конкретної професії, але й на забезпечення учня широким спектром знань, які дозволяють адаптуватися до різних вимог ринку праці.

7. Тенденції розвитку ринку праці в Україні і світі. Професії майбутнього. Суспільство майбутнього.

При розгляді тенденцій розвитку ринку праці в Україні та світі, важливо зазначити, ринок праці в Україні та в світі перебуває під впливом численних соціально-економічних, технологічних і демографічних змін. Ось кілька ключових тенденцій, які визначають його розвиток як в Україні, так і на глобальному рівні.

Можна розглянути кілька аспектів.

- Цифровізація та автоматизація. У світі пріоритетний розвиток мають технології, такі як штучний інтелект (ШІ), роботизація, Інтернет речей (IoT), автоматизація процесів (RPA), трансформують ринок праці, створюючи нові професії, а також зникаючи багато традиційних. Прогнозується, що в найближчі десятиліття багато рутинних і фізичних професій, таких як касири, водії вантажівок, виробничі працівники, будуть заміщені роботами і автоматизованими системами.

- Гнучкість і дистанційна робота. У світі COVID-19 став каталізатором зміни в ставленні до гнучких форм зайнятості. Багато компаній адаптували моделі віддаленої роботи, і навіть після пандемії це стало нормою для багатьох

професій.

- Зростання попиту на навички «м'які» (soft skills). У світі, поряд з технічними навичками (hard skills) у глобальному ринку праці зростає попит на м'які навички – комунікацію, емоційну інтелігенцію, критичне мислення, здатність працювати в команді, лідерські якості. Роботизація і автоматизація можуть виконувати технічні задачі, але саме м'які навички забезпечують конкурентну перевагу в кар'єрі.

- Демографічні зміни. У світі старіння населення в розвинених країнах стає однією з основних демографічних тенденцій. Це призводить до скорочення робочої сили, зростання попиту на медичних працівників, соціальних працівників та персонал у догляді за літніми людьми.

- Зростання ГІГ-економіки та фриланс. ГІГ-економіка (праця на умовах короткострокових контрактів або проєктів) стає все популярнішою, особливо серед молодих людей. Це дає більшу гнучкість і незалежність, проте часто супроводжується нестабільністю доходів та відсутністю соціальних гарантій.

В Україні також зростає кількість фрилансерів, особливо в сферах ІТ, дизайну, маркетингу, копірайтингу та інших. Пандемія лише прискорила цей процес.

Проте для багатьох українців гіг-економіка залишається скоріше альтернативою для доповнення основного доходу, оскільки нестабільність і відсутність соціального захисту створюють певні ризики.

8. Активізація процесів профільного і профорієнтаційного самоорієнтування.

Можна запропонувати кілька прикладів організації освітньої діяльності здобувачів освіти спрямованих на досягнення мети теми.

I. Прикладом профорієнтаційної рольової гри для здобувачів базової середньої освіти може бути гра: «Світ професій: мій майбутній професійний шлях». Мета. Допомогти здобувачам базової середньої освіти краще зрозуміти різноманіття професій, їхні особливості, вимоги та зв'язок із особистими здібностями й інтересами.

II. Прикладом діяльності спрямованої на самостійний аналіз своїх інтересів, здібностей, нахилів і цінностей у контексті вибору здобувачами освіти навчального профілю та окреслення майбутнього професійного шляху може бути виконання дослідження за темою «Аналіз мого особистого потенціалу та пріоритетів», який передбачає збір даних, подальший їх аналіз і презентацію висновків. Мета. Сприяти розвитку в здобувачів освіти здатності до самопізнання та саморефлексії з метою свідомого вибору навчального профілю або професійного шляху.

III. Прикладом участі здобувачів освіти у профорієнтаційних проєктах може бути: «Профорієнтаційні проєкти: крок до професії». Мета участі. Сприяти практичному знайомству здобувачів освіти із професійними сферами через участь у профорієнтаційних проєктах, що дозволяють їм отримати практичний досвід, розширити знання про світ професій та розвинути ключові компетентності.

9. Уточнення, конкретизація, поглиблення знань про обраний профіль, перевірка правильності міркувань, що обумовили цей вибір.

При розгляді означеної теми особливу увагу варто приділити визначенню здобувачами освіти рівня усвідомлення самоцінності у кар'єрно-професійній діяльності, а саме оцінки того, наскільки особа усвідомлює власну цінність, унікальність і потенціал у контексті вибору професії та реалізації кар'єри. Отже, визначення рівня усвідомлення самоцінності передбачає аналіз, наскільки людина: усвідомлює свої таланти, сильні та слабкі сторони; вміє оцінювати свій потенціал у контексті майбутньої професії чи зайнятості; розуміє, як її унікальні якості можуть сприяти кар'єрному успіху.

Питання можна розкласти на кілька аспектів:

1. Самоцінність – це розуміння і прийняття власної важливості, внутрішньої гідності та здатності впливати на свій професійний розвиток. Йдеться про внутрішнє відчуття того, що особистість є значущою як для себе, так і для суспільства.

2. Рівень усвідомлення – означає ступінь обізнаності людини про власні сильні сторони, можливості, здібності та те, як вони впливають на її професійний вибір. Наприклад: Чи розуміє людина, які її компетенції потрібні на ринку праці? Чи здатна вона оцінити свій внесок у робочий процес чи загальний розвиток професії?

3. Кар'єрно-професійна діяльність – це дії у напрямку вибору професії, визначення професійних цілей і способів їх досягнення, планування майбутньої кар'єри, тощо.

Крім того, для здобувача профільної середньої освіти оцінка власної самоефективності у досягненні мети усвідомлення кар'єрної спрямованості може бути корисною частиною його професійного самовизначення.

Список використаних джерел

1. Ващенко Л.С. До питання вибору школярами профілю навчання в закладах загальної середньої освіти. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2020: глобалізований простір інновацій*. Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф (Київ, 28 травня 2020 р.). Київ - Біла Церква: Авторитет, 2020. С. 179-182.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 року № 898.
3. Державний стандарт профільної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851.
4. Загородня А. А. Профільна школа як феномен розвитку середньої освіти (кін. 90-х - поч. 2000-х рр. XX ст.). Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2019 рік. Київ: Педагогічна думка, 2020. С. 61-62.
5. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38-39. С. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-i9#Text>.
6. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (м. Київ. 16 січня 2020 року 463-IX). Відомості Верховної Ради (ВВР). 2020. № 31. С. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
7. Кремень В. Г. Топузов О. М., Ляшенко О. І., Мальований Ю. І., Засєкіна Т. М. Профільна середня освіта: концептуальні засади для Нової української школи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. № 2(5). С. 1-8. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>
8. Ляшенко О. І., Топузов, О. М. Науковий супровід модернізації змісту базової середньої освіти: проблеми і виклики. *Український Педагогічний журнал*. 2021. № 4. С. 29-36. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-29-36>
9. Масол Л. М. Професійні орієнтації старшокласників у сфері мистецтва та креативних індустрій. *Мистецтво та освіта*. 2021. № 2 (100). С. 10-14. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-2\(100\)-3-7](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-2(100)-3-7)
10. Нова українська школа. Дорожня карта реформи базової та профільної школи: проект хіа обговорення Вакуленко Т., Гриневич Л.. (ред.), Лінник О. та ін. АКМЕ ГРУП, 2021. 46 с.
11. Проектування змісту профільного навчання технологій у старшій школі:

колективна монографія. Тарара А. М., Вдовченко В. В., Мачача Т. С., Туташинський В. І. Київ: Педагогічна думка, 2017. 361с.

12. Профільна середня освіта: виклики і шляхи реалізації: збірник матеріалів методологічного семінару НАПН України «Профільна середня освіти: виклики і шляхи реалізації» (Київ, 4 квітня 2024 року) / за заг. ред. Ляшенко О. І., Засекіної Т. М., Мальованого Ю. І., Литвинової С. Г., Малиношевської А. В. Київ: Вид. дім «Освіта», 2024. 288 с.

13. Топузов О. М., Малихін О. В., Алексєєва С. В., Арістова Н. О. Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у профільній старшій школі: методичний посібник. [Електронне видання]. Київ: Вид. дім «Освіта», 2024. 99 с.

14. Форми і методи формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності: методичні рекомендації / З. В. Охріменко, О. Л. Морін, А. М. Шевенко, Г. Р. Вороніна; за ред.. З. В. Охріменко. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2022. 90 с

15. Шелестова Л. В. Можливості використання дистанційної форми навчання для ефективної реалізації профільної освіти. Innovative technologies in the field of human services: XV International Scientific and Practical Conference, April 15-17, 2024. (pp. 154-158). European Conference. Stockholm, Sweden.

ВИРОБНИЧО-ПРАКТИЧНА ПРОДУКЦІЯ

Охріменко Зорина Володимирівна
Морін Олег Леонідович
Сіпій Володимир Володимирович
Ткачук Ірина Іванівна
Шевенко Алла Миколаївна

ЗМІСТ, ФОРМИ Й МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ КАР'ЄРНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Науковий редактор – З. В. Охріменко
Комп'ютерна верстка – О. Л. Морін
Ілюстрація на обкладинці створена за допомогою штучного інтелекту
(ChatGPT, OpenAI), 2025.

ISBN 978-617-8768-04-1

DOI <https://doi.org/10.32405/978-617-8768-04-1-2025-76>

В авторській редакції

Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman
Умовн. друк. арк. 4,42
Обл. вид. арк. 3,5
Наклад 100 прим.

ВИДАВНИЦТВО «НАІР»

Івано-Франківськ, вул. Височана, 18,
Тел. (050)433-67-93
e-mail: fedorynrr@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
№ 4191 від 12.11.2011 р.